https://doi.org/10.26682/hjuod.2023.26.2.61

گوڤارا زانكويا دهوك، پەربەندا: 26، ژمارە:2، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسی)، بپ 1049-1062، 2023

چاوانییا مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایێ بۆ وەرارا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدا – ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە" یا (باڤێ نازێ) وەك نموونە –

شڤان قاسم حسن* و نهایة محمدصالح عزالدین**

***پشكا زمانێ كوردی، كۆلیژا زانستێن مرۆڤایەتی، زانكۆیا زاخۆ، هەرێما كوردستانێ–عیراق**

****پشكا لابورێن پزیشكی، كۆلیژا زانستێن تەندروستی، زانكۆیا دهۆك، هەرێما كوردستانێ–عیراق**

((مێژوویا وەرگرتنا ڤەكولینی: 7 ئەیلولێ، 2023 ، مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤكرنێ: : 5 چریا ئێكێ، 2023))

پوختە

نوستالژیا وەكو بیاڤەكێ تایبەت ب دەروونناسییێڤە، ژ وێرێ هاتییە دناڤا ئەدەبیاتێ و زانستێن مرۆڤایەتیدا. نوستالژیا ڕێک و شێوەیەكا نەستییە كو دەربرینێ ژ خەم و دلتەنگییا نڤیسەری بەرامبەری ڤەگەڕیانێ ژبۆ دلخوازا ئەوی، ل ڕابردوویە كو ب حەسرەت و كول و كۆڤانڤە، داخوازا زڤڕینێ بۆ ئەوان دەمێن خۆش و ب بیرهاتنێن بووری دكەت و ئاخینكان بۆ ڕادهێلیت. نوستالژیایێ دوو جۆرێن سەرەكی هەنە كو ئەو ژی، نوستالژیایا تاک یان تاكەكەسی و نوستالژیایا كۆم یان گشتییە. هەروەسا ڕۆمان وەكو ژانرەكێ ئەدەبییێ بهێز، دشێت دەربرینێ ژ ئێش و ژانێن هەر تاكەكەسەكێ، یان هەر جڤاكەكێ ب هەمی شێوە و رەنگێن ئەویڤە بكەت؛ لەوڕا ئەڤ ژانرە بوویە بەربەلاڤترین شێوەیێ گەهاندنا پەیاما ڕۆماننڤیسی ب نڤیسین، بژاندن و بەلاڤبوونا كەلتور و ناساندنا جڤاكان و دیاركرنا داب و نەریتێن ئەوان و... هتد.

ل ڤێرێ، مەبەستا مە ئەوە كو بسەلمینین ئەرێ نوستالژیا د ڕۆمانا كوردیدا هەیە و سەرەڕای هەبوونا ئەڤێ دیاردەیێ ژی، كانێ ڕۆماننڤیسێ كورد چاوانێ ئەڤ دیاردەیا دەروونی، د ناڤا ڕۆمانا خۆ دا بكارهینایە و مفا ژێ وەرگرتییە. ب وەرگرتنا كەرەستەیێ ڤەكۆلینێ ژ ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە"*یا ڕۆماننڤیس (باڤێ نازێ)، بۆ مە خویا بوو كو ڕۆماننڤیسی، ب شێوەیەكێ مەزن و بهێز ژبۆ وەرار و پێشدابرنا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ و جۆرێن ئەوێ د ڕۆمانێدا، مفا ژ نوستالژیایێ وەرگرتییە و ڕۆمانا خۆ ژلایێ تەكنیكیڤە پێ بهێزكرییە؛ لەوڕا مە پشتبەستن ب ئەڤێ چەندێ، ڤەكۆلینا خۆ ل ژێر ناڤونیشانێ "چاوانییا مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایێ بۆ وەرارا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدا – ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە" یا (باڤێ نازێ) وەك نموونە –" هەلبژارتییە و ل دویڤ میتۆدا ڕەخنەییا (وەسفی – شرۆڤەكاری) ڤەكۆلینا خۆ ئەنجامدایە.**

پەیڤێن كلیل: ڕۆمان، نۆستالژیا، وەرار، مۆنۆلۆگ، "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە".

1. پێشەكی

1.1. ناڤونیشانێ ڤەكۆلینێ: ئەڤ ڤەكۆلینە ل ژێر ناڤونیشانێ "چاوانییا مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایێ بۆ وەرارا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدا – ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە" یا (باڤێ نازێ) وەك نموونە –"یە.

1.2. میتۆدا ڤەكۆلینێ: ل دویڤ ناڤونیشان و سروشتێ ڤەكۆلینێ، ئەو میتۆدا ڤەكۆلینێ یاكو لگەل ئەڤێ بابەتی بۆ شرۆڤەكرن و سەلماندنا وێ یا گونجای بیت، ڕێبازا (وەسفی – شرۆڤەكاری)یە؛ لەوڕا مە مفا ژ ئەڤێ میتۆدا ڤەكۆلینێ وەرگرتییە.

1.3. سنوورێ ڤەكۆلینێ: ئەڤ ڤەكۆلینە د چارچووڤەیێ چاوانییا مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایێ، بۆ وەرارا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدایە كو د چارچووڤەیێ ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە" یا (باڤێ نازێ)دا، سنووردارکرییە.

1.4. گرنگییا ڤەكۆلینێ: گرنگییا ئەڤێ ڤەكۆلینێ د ئەوێ چەندێدایە، كو ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە" وەكو نموونەكا بەرچاڤ د وێنەكرنا دیاردەیا نۆستالژیایێدایە، كو ب ڤەكۆلینكرنا ئەڤێ ڕۆمانێ، د شیاندا هەیە چاوانییا مفاوەرگرتنا ڕۆماننڤیسی ژ نوستالژیایێ، د وەرار و پێشدابرنا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ – ب جۆرێن ئەوێ یێن جۆراوجۆرڤە – بهێنە دەستنیشانكرن.

1.5. گرێمانەیێن ڤەكۆلینێ: مە دڤێت د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا، ئەوێ چەندێ ب ئاوایەكێ زانستی – ئەكادیمی بسەلمینین: ئەرێ دیاردەیا نوستالژیایێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا بەرجەستە دبیت یان نە، ئایا نۆستالژیا تا چ ڕادە شیایە ببیتە بەرجەستەكەرا وەراركرنا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانا ناڤبریدا؟ هەروەسا ژی هەڤگونجان د ئەڤێ بیاڤیدا هەیە، یان ژی نینە؟

1.6. پەیكەرێ ڤەكۆلینێ: ئەڤ ڤەكۆلینیە ژبلی پێشەكی و ئەنجامان، ژ دوو پشكان پێكدهێت، پشكا ئێكێ یا تیۆرییە و تەوەرێن (نۆستالژیا و مۆنۆلۆگ) ب خۆڤەدگریت، كو لسەر ئەڤان بابەتان پارڤەدبیت: (نۆستالژیا: زاراڤ و تێگەه و پێناسێن نۆستالژیایێ، سەرهەڵدانا نۆستالژیایێ د ئەدەبیاتێدا، جۆرێن نۆستالژیایێ، هۆكارێن پەنابرنا نڤیسەران د مەزراندنا نۆستالژیایێ د رۆمانێدا)، (تەكنیكا مۆنۆلۆگێ)، (تێگەه و پێناسێن مۆنۆلۆگێ)، (جۆرێن مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدا). پشكا دوویێ كو یا پڕاكتیكییە، ب ناڤونیشانێ "چاوانییا مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایێ بۆ وەرارا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدا – ڕۆمانا "ستۆكهۆلمێ تە چ دیت بێژە" یا (باڤێ نازێ) وەك نموونە"، هاتییە لێكۆلینكرن و سەلماندن.

2. پشكا ئێكێ: نۆستالژیا و مۆنۆلۆگ

2.1. نۆستالژیا (Nostalgia):

2.1.1. پەیڤ و زاراڤێن نۆستالژیایێ:

پەیڤا (نۆستالژییا) هەر وەكو ژ پێكهاتا ئەوێ یا خویا، پەیڤەكا یوونانی یا لێكداییە، ژ دوو پشكان پێكدهێت. واتە ژ (Nostos) ب واتایا (ڤەگەڕیان) و (algos) ژی ب واتایا (ئێشان، ئازار، حەسرەت و ژان) هاتییە وەرگرتن، ئانكو د زمانێ یوونانیدا ئەڤ زاراڤە ب واتایا (هەستكرن و خەریببوون و ڤەگەڕیان بۆ تشتێ بووری و زڤڕینا بۆ ماڵ و نیشتیمانی و جڤاكێ خۆ یێ پێشییێ) دهێتە بكارهینان (إبراهيمي، عزت ملا: ٢٠١٨: ٢٦٣). ئەڤ زاراڤە ب هەمان شێوەیی هاتییە ڤەگوهازتن بۆ ناڤ زمانێن ئەورۆپی، لەورا ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە فەرهەنگێن زمانێن ئەورۆپی، دێ بینین كو ئێكەم زمان پشتی زمانێ یوونانی، ئەڤ زاراڤە د زمانێ فەڕەنسیدا گەلەك ب ئاوایەكێ بەرفرەه هاتییە بكارهینان (إبراهيمي، عزت ملا: ٢٠١٨: ٢٦٤). ئەڤجار د فەرهەنگا (المعاصر)دا هاتییە كو (نۆستالژیا: فەڕەنسییە، دڵتەنگی، ژ ئەگەرێ دویربوون و ئاوارەبوون ژ وەلاتی، ژان و حەسرەتا وەڵاتی)یە (باطني، محمد رضا و ديگران: ١٣٧٢: ١١٣). ژ ئەڤێ ڕوانگەیێڤە ئەڤی زاراڤی، چ گوهۆڕین ژ ئالییێ واتایا ئەوێڤە ب سەردا نەهاتینە.

د زمان و فەرهەنگا عەرەبیدا هاتییە كو (نۆستالژیا) ئەڤان واتایان ددەت: (ڤەگەڕیان بۆ ڕابردوویی، یان ڤەگەڕیان بۆ نیشتیمانی). بۆ نموونە د فەرهەنگا فەڕەنسی – عەرەبی (المنهل الوسيط)دا، بەرامبەر زاراڤێ (نۆستالژیا)یێ تایبەت دكەت بۆ نیشتیمانی، ئانكو ب هەستەكا نیشتیمانیڤە گرێددەت، واتە (حەزا ڤەگەڕیانێیە بۆ نیشتیمانی و حەسرەت و ڤەگەڕاندنە بۆ ڕابردوویی) (إدريس، سهيل: ٢٠٠٦: ٥٣٧). ڤەكۆلەرا عەرەب (لمياء عبدالكريم) دەربارەی ئەڤی زاراڤی نە ب تنێ ژ ئالییێ زمانیڤە مفا ژ زمانێ فەڕەنسی وەرگرتییە، بەلكو ژ ئالییێ دەروونناسیڤە ژی د زمانێ فەڕەنسیدا دیاردكەت، كو (نۆستالژیا) د فەرهەنگا زمانێ فەڕەنسیدا بۆ جۆرە نەخۆشییەكا دەروونی ژی دهێتە بكارهینان، كو (نوژدارێ سویسری (یوهانس هوفر)ی ئەڤ زاراڤە بۆ وێ جۆرێ نەخۆشییێ دەستنیشانكرییە، ل ئەوی دەمێ كو چارەسەرییا گەنجەكی كری، یێ كو تووشی ڕەوشەكا دەروونییا گران و نە ئارام بوویی و خەریبیا وی بۆ وەڵات و ڕابردوویێ خۆ. پاشان پشتی ئەڤ گەنجێ نەخۆش، ئازاد بووی و دۆخێ وی چارەسەر بووی، ئێكسەر ئەڤی نوژداری ئەڤ كەیسە ب زاراڤێ نۆستالژیایێ ب ناڤكر) (عبدالكريم، لمياء وآخرون: ٢٠١٩: ٤٨٤). ژبەر هندێ ژی د فەرهەنگێن دەروونیێن عەرەبیدا ژی، ب هەمان شێوەیی سەرەدەری لگەل ئەڤی زاراڤیدا دكر. ئەم دشێین بێژین، ل وەڵاتێن مینا (فەڕەنسا و سویسرا)دا ل ئەورۆپا، بۆ ڕامانا نەخۆشییەكا دەروونی یا تایبەت ژی هاتییە بكارهینان.

د فەرهەنگا زمانێ فارسیدا، نەمازە ژ ئالییێ ڤەكۆلەر و ڕەخنەگرێن ئەدەبیڤە، گرنگییەكا زۆر ب ئەڤێ دیاردەیێ هاتییەدان، ئانكو د بوارێ ئەدەبیاتێدا وەكو دیاردەیەكا ئەدەبی سەرەدەری لگەل نۆستالژیایێ كرییە، ژبەركو ((لە ژێر كاریگەری ئەدەبیاتی ئەورۆپا، هەمان زاراوەیان بۆ (Nostalgia) بەكارهێناوە)) (عەبدوڵڵا، سۆران مامەند: ٢٠١٦: ١٧).

د ناڤا فەرهەنگ و زمان و ئەدەبیاتێ كوردیدا ژی، ئەڤ زاراڤە ل ژێر كاریگەرییا وەرگێڕانێ ژ زمانێن وەكو (فەڕەنسی، عەرەبی و فارسی)دا پەیڤێن (خەریب بوون، تاسەكردن، دڵ بۆلێدان، بیركردن، سۆز بۆ ڕابردوو، نامۆبوون، بێگانەیی) دانانە (موكریانی، هەژار: ١٣٥٩: ٥١٢ و ٦٥٧). ئەڤ زاراڤێن د فەرهەنگا زمان و ئەدەبیاتێ كوردیدا بەرامبەری زاراڤێ نۆستالژیایێ هاتینە دانان، د كۆكا خۆدا هەلگرێن هەمان مەبەستن، یێن كو نۆستالژیا وەكو زاراڤ ل دۆر دزڤڕیت.

ژ ئەڤا بووری خویا دبیت، كو ئەو هەمی پەیڤ و زاراڤێن د زمانێن (فەڕەنسی، عەرەبی، فارسی، كوردی)دا مە بەحسكرین، هەڤواتانە بۆ زاراڤێ نۆستالژیایێ كو هەمان مەبەستێ دگەهینن، ئەو ژی حەزا ڤەگەڕیانێیە بۆ ڕابردوویی.

2.1.2. تێگەه و پێناسێن نۆستالژیایێ:

بەری ئاخڤتنێ لسەر ئەڤێ دیاردەیێ وەكو بیاڤەكێ ئەدەبی بكەین، د ژیانا مە هەمیاندا – د هەر بوارەكێ ژیانێدا – ئەڤ دیاردە ڕۆلێ خۆ تێدا دگێڕیت و كاریگەرییێ لسەر ڕەوشا ئەوی/ئەوێ دكەت، چ د بیاڤێن كو مرۆڤ لگەل كەس یان كەسانێن دەوروبەردا د ژینگەهەكا نەئارامدا بژیت، پەنایێ دبەتە بەر بیردانك و بیرەوەریێن خۆش و ئارام. ئانكو ل دەمێ مرۆڤ ل ژێر كاریگەری و فشارا ڕەوشێن جودا جودایێن ژ نیشكەكێڤە د ژیانێدا كو د ئێستایێ خۆدا، تووشی شكەستن و ئازارا و بێزارییێ دبیت، لەورا نەچاردبیت ل دەمێ ئەڤ دۆخێن نالەبار لسەر ئەوی/ئەوێدا زاڵدبن و چ گوهۆڕین پەیدانەبن، ڕابردوویێ وی دبیتە جیهانەكا نموونەیی و ئارام (هفتادى، غلام رضايي: ٢٠١٨: ٧٦٢).

ڤەكۆلەرێ ئەمریكی (دێڤید نیومان) پێناسەكا سەرەنجڕاكێش دەربارەی تێگەهێ نۆستالژیایێ

پێشكێشدكەت، دەمێ دبێژیت: (نۆستالژیا دیاردەیەكا ئەرێنیە بۆ بیرئینانا ڕویدان و هەلویستێن ویژدانی و سۆزی یێن مرۆڤان و ئازراندنا هەستێن مرۆڤایەتیێنە د ناخێن تاكەكەساندا و ل دەمێ دروستبوونا هەلویستێن نەمرۆڤایەتیی و پڕ نەخۆشی، ئەڤ دیاردەیە ژدایك دبیت) (النملە، عبدالرحمن بن سلیمان: ٢٠٢١: ٥).

هەلبەت گەلەك پێناسەیێن جودا جودا بۆ ئەڤێ دیاردەیێ هاتینەكرن، كو گرێدای جۆر و ژانرێن جیاوازێن ئەدەبینە، لەورا دێ هەوڵدەین هندەك ژ ئەوان پێناسەیان، ل دویڤ پێدڤیاتییا بابەتێ خۆ ئاماژێ پێ بدەین. ئەڤجا ژ ئەوان پێناسەیان بەری هەر تشتەكی نۆستالژیا وەكو (هەستكرن ب خەم و خۆشییێ ل دەمێ بیرئینانا ڕابردوویە؛ چونكە ئەڤێ هەستێ گرێدانەكا بهێزا ب هاڤیبوونا سیاسی، جڤاكی و سنجی یا نڤیسەر و هەلبەستڤانانڤە د ئەدەبیاتێدا هەیە) (تقی زادە، هدایت الله: ٢٠٢١: ١٧١). د ئەڤێ پێناسەیێدا گەلەك داكۆكی لسەر ڕۆلێ نڤیسەران و خەریبیبوونا ئەوان بۆ ڕابردوویێ سیاسی، جڤاكی و سنجی كرییە و نێرینا ئەوان د ناڤ ئەدەبیاتێدا ئاشكرادكەت.

ژبەر هندێ كو نڤیسەر ژ نێزیك هایداری ڕەوشا جڤاكییا مللەتێ خۆ و جیهانێیە، ژبەر كو نڤیسەر و هەلبەستڤان یان ڕۆماننڤیس ب خۆ ژی ب شێوەیەكێ گشتی دەڤێ خۆ یێ ئەدەبی، دكەتە سەكۆیا ئاراستەكرنا هەستێن خۆ ل بەرامبەر ئەڤان دیاردەیان؛ لەورا پرانییا نڤیسەر و ڕەخنەگر و ڤەكۆلەر د ڕێككەڤتینە، كو نۆستالژیا وەكو دیاردەیەكا دەروونی – ئەدەبی، ڕۆناهییێ بەرددەتە لسەر لایەنێ دەروونی و هزری د دەڤێ ئەدەبیدا. ب دەربڕینەكا دی (كارڤەدانەكا بەربەلاڤە ژبۆ گوهۆڕینا ستایل و شێوەیێ ژین و ژیارێ د ڕەوشێن دەروونیدا، مینا ژ دەستدانا هەڤاڵ، كەسوكار، خۆشتڤی، خەمۆكییا سۆزێ، خرابییا بوارێ جڤاكی و سیاسی، ڤەگۆهازتن ژ جهەكی بۆ ئێكێ دیتر، یان گوهۆڕینا ژیانا ڕۆژانە كو كاریگەرێن دەروونی یێن ئەرێنی و نەرێنی، د ئێستایێ هەر تاكەكەسەكێ مینا نڤیسەر یان ڕۆماننڤیس بیت، دكەن و د بەرهەمێ ئەوی یێ ئەدەبیدا (هەلبەست یان ژانرێن پەخشانكی)دا ڕەنگڤەددەن و بۆ خواندەڤانی ڕەوانەدكەن) (مصطفی، شروق: ٢٠١٨: ٤). د پێناسەیەكا دیتردا ئەوا بۆ نۆستالژیایێ هاتییەكرن، پتر داكۆكی و تەكەزێ لسەر دەستهەلاتێ و نێرینا تایبەت یا ڕۆماننڤیسی لسەر دەڤێ ڕۆمانێ هاتییە كرن، ئەوا دبێژیت: (نۆستالژیا سۆزەكا ڕاستگویانەیا ڕۆماننڤیسیە دەربارەی ئەوان تشتان یان باتەتانە كو ب حەزا خۆ ئەڤێ دیاردەیێ د كارەكتەر و جه و دەم و ڕویداناندا ب شێوەیەكێ واقعی و خەیالی لگەل بیرەوەری و بیردانكا خۆ تێكهەلی هەڤدكەت، و (ژانرێ پەخشانكیدا بەرجەستە دكەت) و ددەتە بەردەستێن وەرگری) (احمدی، سیدمیرزا: ٢٠١٢: ١٥٣). د پێناسەیەكا دیتر یا گشتگیردا هاتییە كو (نۆستالژیا بیردانكەكا نەمرە ژبۆ نڤیسەران چ هەلبەستڤان یان ڕۆماننڤیس و چیرۆكنڤیس بیت، كو هەست و سۆزا خەریبیبوون و حەسرەت و گەڕیان ل جیهانەكا نموونەیی ل دەڤ ئەوان دئازرینیت و د هەمان دەمدا، دبیتە ئەگەرێ ئەفراندنا بەرهەمەكێ ئەدەبییێ نەمر و دانەنیاسینا بوهایێن مرۆڤایەتی، نیشتیمانی، ئایینی، جڤاكی و كەلتوری یێن ڤۆناغێن نڤیسەر تێدا بووری و ئەگەرێن خەریبیبوونا ئەوی بۆ ئەوان بوهایان، د ڕابردوویدا كاریگەرییا ئەرێنی ل ئەوی كرینە و ڕەوانەكرنا ئەوان بۆ خواندەڤانانی (وەرگری)، د بەرهەمێن خۆدا) (الخلیلي: ٢٠٠٧: ١٩). ژ ئەڤێ پێناسەیێ و پێناسەیێن دیترێن بۆ نۆستالژیایێ هاتینەكرن، خویادبیت كو ئەڤ دیاردەیە پاراستنا ڕابردوویێ تاكەكەسانە، هەروەسا بیردانكەكا زیندییە بۆ ڕاستڤەكرنا ئەوان شاشییان، یێن كو د ئێستایێ خۆدا تووش دبن؛ ژبەركو نۆستالژیا د كەتوارێ نوكەدا یێ ئەم تێدا دژین، دشێت ببیتە ئەزموونەكا ئەرێنی و ئاڤاكەر ژبۆ مفاوەرگرتنا تاكەكەسی، ژ دەستكەڤتێن كو د ڕابردوویدا ب دەستخۆڤە هینایین.

كەواتە دەرئەنجامێ ئەڤان پێناسەیان، بۆ مە گرنگترین بنەمایێن نۆستالژیایێ خویا دبن كو ئەو ژی بریتینە ژ: (دلتەنگبوون و بیرییا دەمێن بووری، حەز و ویستەكا ڕادەبەدەر ژبۆ ڤەگەڕیانا بۆ وەلات و نیشتیمانی، دەربڕینا بیرهاتنان ب ڕەنگەكێ خەمبار و ڕاهێلانا ئاخینكان لگەل، پەنابرن بۆ سەردەمێ زارۆكینییێ و ب بیرهینانا كول و كەسەرا ئەوێ ڤۆناغێ، پویتەپێدان ب ئەفسانەیان، ئاركائیسم (بكارهینانا پەیڤێن كەڤنێن ژبیركری یان لادانا واتایی، پەنابرن بۆ یۆتۆپیایێ یان باژێرێ نموونەیی) (محمدی، برات؛ عباس زادە، سمیە: ١٣٩١: ١٦٨ – ١٦٩).

2.1.3. سەرهەڵدانا نۆستالژیایێ د ئەدەبیاتێدا:

ئەگەر ڤەگەڕینە ناڤ مێژوویا مرۆڤایەتییێ ب گشتی و یا ئەدەبیاتێ ب تایبەتی، دناڤ مللەتاندا ئەڤ دیاردەیە هەبوویە و بەحس لێهاتییەكرن. ئانكو (گەلەك هۆكارێن جۆراوجۆر مینا زۆلم و ستەمێ یان بارگرانییا كەلوپەلان و بەربەلاڤبوونا نەزانینێ و جوداكرنا مرۆڤان ژ هەڤ، بووینە ئەگەرێ دروستبوونا كەتوارەكێ نەخۆش ل دویڤ تێگەهێ

سادە یێن ئەوان سەردەمان، هەروەسا ژ دەستدانا ڕابردوویێ خۆ یێ ئارام ئەو تاكەكەسە بەرەڤ هەستا نۆستالژی و ئازارچەشنییێڤە برینە و ئەدەبیاتەكێ مەزن و دەولەمەند و پڕ بابەت و مەبەست ل ناڤ مللەتێن خۆدا، بۆ بەرەبابێن پاشەڕۆژێ ب ئەفرینن و تۆماربكەن) (العماوي، نضال عليان: ٢٠١٥: ٦٧).

پرانییا مێژوونڤیس و ڤەكۆلەرێن ئەدەبی، د ڕێككەڤتینە كو دیاردەیا نۆستالژیایێ د ڕێبازێن ئەدەبیدا، ئەمازە د ڕێبازا ڕۆمانسیدا، ل سەدەیێ هەژدێ یێ زایینی، ل ئەورۆپا سەرهلدایە. واتە ناڤەڕۆكێن بەرهەمێن هەلبەستڤان و نڤیسەران لسەر خەمێن نۆستالژی، هاتینە بنیاتدانان و هەردەم هەولدانینە ژ دۆخێ ئێستایێ خراپ (ئێستا ل دویڤ ئەوی سەردەمی) ب ڕێكا ئاشۆپێ، بۆ ڕابردوویەكێ سادە و ساكار و ڕۆژانێن زارۆكینییێ یێن پڕی بیرەوەرییێن دلخۆشكەر، ڤەگەڕن (ئازادیخواز، جەلیل: ٢٠٢١: ٧). ب دەربرینەكا دیتر ((واتە لێرەدا هەستە سروشتییە نۆستالژییاكە، بە جۆرێك لە فەلسەفە كراوكرایە هەوێن و بنەما سەرەكییەكانی ڕێبازی ڕۆمانسیزم، كە لە مێژووی ئەورۆپادا ئەو ڕێبازە بووە ڕێبازێكی ڕەشبین و سەدەیەكی تەواوی كێشا) (عەبدوڵڵا، سۆران مامەند: ٢٠١٦: ٤٩). ئانكو ڕێبازا ڕۆمانسی دبیتە چڕخالا سەرهەلدانا ڕاستیەدرا ئەڤێ دیاردەیێ، دناڤ ئەدەبیاتا جیهانیدا. بەلێ لگەل ئەڤێ چەندێ ژی، هەستا خەریببوون و نۆستالژیایێ بۆ ڕابردوویی و بیرەوەرییێن ئەرێنی (د ناڤا ئەدەبێ فۆلكلۆری و مللی و كلاسیكی ژی، ل دەڤ هەمی مللەتان هەبوویە. مینا داستانێن دلداری و ئەڤینیێ یێن ب ناڤودەنگ دناڤ ئەدەبیێن جیهانی و ڕۆژهەلاتیدا. ئەمازە د ئەدەبێ كوردیدا كو بەرهەمێن فۆلكلۆری و مللی و هەلبەستا كلاسیكی نموونێن زیندی و بەرچاڤن د بەرجەستەكرنا ئەڤێ دیاردەیێدا (عەبدوڵڵا، سۆران مامەند: ٢٠١٦: ٤٩ – ٥٠). د ئەنجامدا دیاردبیت كو نۆستالژیا، د پرانییا ڕێبازێن ئەدەبیدا یا هەی، بەلێ ڕێژا مۆرك و سیمایێن ئەڤێ هەستێ ب بەراورد لگەل ڕێبازێن دی، پتر د ڕێبازا ڕۆمانسیدا دهێتەدیتن.

2.1.4. جۆرێن نۆستالژیایێ:

ئەو ڤەكۆلینێن نوی ئەوێن ڕەخنەگر و ڤەكۆلەرێن ئەدەبی، ل ئەڤێ دویماهییێ ل دۆر ئەڤێ دیاردەیێ ئەنجامداین، ب شێوەیەكێ گشتی دوو جۆرێن سەرەكی بۆ نۆستالژیایێ د ڤەكۆلینێن خۆدا دەستنیشانكرینە، كو دبنە:

1) نۆستالژیا تاك (تاكەكەسی – الفردي).

2) نۆستالژیا كۆ (گشتی – جڤاكی) (جازي، زیاد جايز: ٢٠١١: ٥٣).

.2.1.4.1 . نۆستالژیا تاك (تاكەكەسی – الفردي):

نڤیسەر یان هەلبەستڤان د ئەڤی جۆریدا (گرنگییێ ب ماوەیەكێ دەمی ژ ژیان و سەرهاتی و ڕویدانێن ژیانا خۆ ددەت و د بەرهەمێن خۆدا، پێشچاڤ دكەت) (يحيى، جبوري: ٢٠٠٨: ١٠). ئانكو ل ڤێرە نڤیسەر یان ڕۆماننڤیس، دەربڕینێ ژ (خۆد)ێ خۆ، د بەرهەمێن خۆدا دكەت و بۆ وەرگری پێشكێشدكەت. ئەڤ جۆرێ نۆستالژیایێ هندەك ڕەخنەگران و ڕۆماننڤیسان بۆ پارڤەكرنێن هویركارتر دابەشكرینە، ل گورەی دەمی كو ئەو ژی (نۆستالژیا بلەز – دەمێ نهۆ) و (نۆستالژیا دوومدرێژ – بەردەوام). واتە د جۆرێ نۆستالژیا بلەزدا، مەرج نینە نڤیسەر یان چیرۆكنڤیس د بەرهەمێ خۆدا، د ڤەگێڕانا چیرۆكا سەرەكیدا، پێگیرییێ ب دەمەكێ دویر و درێژ بكەت؛ بەلكو دبیت (ئەو دەم بریتی بیت ژ وێنەكرنا چركەیەكا دەمێ ڕابردووی و د دەڤێ خۆدا، ب ڕێكا بزاڤا كارەكتەری وێنە بكەت) (حمودة، حنان محمد: ٢٠٠٦: ٦٤). ئانكو د ئەڤی جۆریدا ڕۆماننڤیس یێ ئازادە چركەیەكا كاریگەر ژ ژیانا خۆ یا ڕابردوویی، بكەتە تەوەر و بابەتێ سەرەكییێ ڕۆمانا خۆ. سەبارەت جۆرێ نۆستالژیا تاكەكەسییا بەردەوامدا، ڕەخنەگر (عامل عبدالله) دبێژیت: (نڤیسەر د سەرجەم بەرهەمێ خۆدا، گرنگییێ ب ڕویدان و سەرهاتیێن ڕابردوویی ددەت و دكەتە هێڤێنێ داهێنانێ، هەروەسا ژ ئەگەرێ ئەڤێ چەندێ، مەودایەكێ نۆستالژی بەرهەم دهینیت، هەروەسا دەڤێ وی یێ ئەدەبی (ڕۆمان)، ب تەمامی دبیتە نۆستالژیا و ڤەگەڕیان ژبۆ ڕابردوویی، ئەڤ ڤەگەڕیانە بەردەوام دبیت، مینا وێنەیان، دیمەنێن هەڤپەیڤینا كارەكتەران، مۆنتاژكرنا ڕابردوویی و سەرهاتیێن بووری، ژیان و كەسایەتییا خۆ وەكو تابلۆیەكا هونەرییا ڕەنگاوڕەنگ، هەتاكو دویماهییا دەڤێ ڤەگێڕانكی یان یێ هەلبەستكی، پێشكێشی خواندەڤانی دكەت) (عامر، عبدالله: ٢٠٠٤: ٧٢). ئەم دكارین بێژین دەڤێ ئەدەبی چ (هەلبەست یان ڕۆمان، چیرۆك، ... هتد) ئەگەر نۆستالژیا تاكەكەسییا بەردەوام یا پڕ وێنە و ئەزموونێن نڤیسەری (ڕۆماننڤیس)ی تێدا زاڵبوو، ل ئەوی دەمی، ئەڤ تێكستێ ڤەگێڕانكی هەمی دێ بیتە نۆستالژیایەكا ڕەها، ژبەركو ڕۆماننڤیس خۆ ژ چركەیەكا دیاركری ڤەدقەتینیت و ب هەمی هویركاریێن ئەوێڤە، شۆر دبیتە د ڕابردوویێ خۆدا، یێن كو هەست ب خۆشییێ و شانازییێ ب ژیانا خۆ یا ڕابردوویی، یێن بێی گرێیێن دەروونی بكەت.

.2.1.4.2 نۆستالژیا كۆ (گشتی – جڤاكی):

ئەڤی جۆرێ نۆستالژیایێ، پەیوەندییەكا ئێكسەر ب جڤاك و كۆمەكا بابەتێن گشتیڤە هەیە. ل ڤێرە نڤیسەر یان ڕۆماننڤیس، ڤەدگەڕیتە بیردانكا كۆمێ و یا نەتەوەیێ خۆ. واتە (بەحسێ دەم و جهێن گەلەك كەڤن و دویر دكەن؛ چونكە پەیوەندییەكا كویر ب ئەفسانە و كەلتورێ گشتی یێ ئەوی نەتەوەیی، یێ ڕۆماننڤیس تێدا ژدایكبووی، هەیە) (النملة، عبدالرحمن إبن سليمان: ٢٠٢٠: ١٤). ژبەر كو ئەفسانە، ئاسانی و سادەییا ژیانا مروڤان ب بەراورد لگەل سەردەمێ نۆكەدا وێنە دكەت، كو هیڤی و ئۆمێدێن ئەوی سەردەمی، د بێ ئالۆزی و دەردەسەری بوون. واتە بەحسێ بیرەوەرییێن ئارەزووبەخشێن هەمی تاكێن ئەوی نەتەوەیی یان ملەتی دكەت، ئەڤجا ئەو بیرەوەرییێن كەلتورێ، مللی یان یێن فۆلكلۆری یێن گشتی بن، كو ب هەڤڕا دبنە بابەتێ سەرەكییێ نۆستالژیا كۆمێ) (ابراهام، كارل: ١٣٧٧: ١٤٥). لەوڕا د شیاندا هەیە بێژین، ئەڤ جۆرێ نۆستالژیایێ، یێ گرێدایی نینە ب تاكێ ڕۆماننڤیسی ب تنێڤە، بەلكو بیردانكەكا كۆمێیە كو ڕۆماننڤیس دبیتە بەشەكێ گرنگێ ئەوێ بیردانكێ.

هەر د ئەڤی بواریدا، هندەك ڕەخنەگر مینا ڕەخنەگرێ فارسی (احمد رضايى)، ئەڤی جۆرێ نۆستالژیایێ لسەر ئەڤان جۆران پارڤەدكەت:

أ - نۆستالژیا حەسرەت و نەڕازیبوونێ.

ب - نۆستالژیا ئایینی و كەسایەتیێن ئایینی.

پ - نۆستالژیا ڤەگەڕاندن بۆ كەسایەتیێن نەتەوەپەروەر.

ت - نۆستالژیا بیرەوەرییێن مێژوویی، مینا: (ئەفسانە، حیكایەت، بابەتێن فۆلكلۆری، شینوارێن دێرین، كەسایەتیێن نڤیسەر و هەلبەستڤانێن مللی، ... هتد) (رضايى، احمد: ١٣٨٧: ٤٣ – ٤٤).

ئەڤ پارڤەكرنە تا ڕادەیەكێ یا تێكەل و ئالۆزە، كو ڕەخنەگرێ ناڤهاتی ژ هەڤجودا نەكرینە. لێ دابەشكرنەكا دیتر یا هویركار كو پتر جەختێ لسەر نێرینێن نڤیسەر و ڕۆماننڤیسان لسەر دەڤێ ئەدەبی وەكو ڕۆمانێ دكەن و ئەڤ جۆرێ نۆستالژیایێ، بۆ ئەڤان جۆران دناڤ دەڤێ ئەدەبیدا دابەشكرینە:

أ - نۆستالژیا مێژوویی دبیتە: (شەڕ و جەنگ، پەیماننامە، ڕویدانێن سیاسی یێن ملەتان و نەتەوەیی، شینوارێن مێژوویی، مێژوو، ... هتد.

ب - نۆستالژیا كەلتوری و فۆلكلۆری: (ئەفسانەیی).

پ - نۆستالژیا كەسایەتیێن ناڤدار (هەلبەستڤانێن مللی، كلاسیكی، نوی، كەسایەتیێن ماقویل، و... هتد).

ت – نۆستالژیا ئایینی و بیرەوەرییێن كەلتورێ ئایینی یێ ملەتان و نەتەوەیی.

ج – نۆستالژیا ژیانا جڤاكان (الكناني، نجاة علوان: ٢٠١١: ٩٠ – ٩١).

ئەڤ دابەشكرنە د هندەك لایەناندا، ژ دابەشكرنا پێشتر جودا دبیت، بەلێ ب شێوەیەكێ گشتی نێزیكی هەڤدوونە. پارڤەكرنەكا دیتر یاكو بۆ ئەڤی جۆرێ نۆستالژیایێ هاتییەكرن، پارڤەكرنا ڕەخنەگرێ عەرەب (إسماعيل طه محمد حروب)ی، كو ب ئاوایەكێ ڕوهن، سەنگا خۆ ئێخستییە لسەر ژانرێ پەخشانكی (ڕۆمان)ێ، كانێ چەوانێ نۆستالژیا كۆمێ (نۆستالژیا گشتی – جڤاكی) تێدا بەرجەستە دبیت و دابەشكرنا ئەوی ژی، بریتییە ژ: (نۆستالژیا گشتی د ژانرێ ڕۆمانێدا، بەهرا پتر نۆستالژیا فۆلكلۆری، مللی، كەلتورێ، نەتەوایەتی، ئایینی، سیاسی، مێژوویی، تاكەكەسی (كەسایەتیێن مێژوویی، مللی، هەلبەستڤان)، سروشت (خۆزایی)، هونەری (ئەدەب، حیكایەت، داستان، سترانا مللی، گۆتنێن مەزنان، هەلبەست، پەخشان (ڕۆمان، چیرۆك)، تابلۆ، سینەما، ... هتد)یە (حروب، اسماعيل طه محمد: ٢٠١٥: ٢٧). ئەڤە دەربارەی جۆرێن نۆستالژیایێ د ڕۆمانێدا.

2.1.5. ئەگەرێن پەنابرنا ڕۆماننڤیسان بۆ مەزراندنا نۆستالژیایێ د ڕۆمانێدا:

پرانیا ڤەكۆلەر و ڕەخنەگرێن ئەدەبی، ئەگەرێن مەزراندنا ئەڤێ دیاردەیێ د بەرهەمێن نڤیسەر و ڕۆماننڤیساندا، بۆ هندەك هۆكاران دزڤڕینن، كو بریتینە ژ:

أ– **گەشت (سەفەر):** ئەڤ هۆكارە چ (ناڤخۆیی یان دەرەكی) بیت، دبیتە هۆكارێ سۆزا نیشتیمانی ل دەڤ ئەوی تاكەكەسی، چ (نڤیسەر یان مرۆڤەكێ ئاسایی) بی؛ واتە (ل دەمێ سەفەر و گەشتكرنێ، بیردانك ڕۆلێ خۆ ب ئاوایەكێ بەرچاڤ دگێڕیت. ئانكو گەشتكرن بۆ دەمبووراندنێ و چێژوەرگرتنێ نینە؛ چونكە نڤیسەر یان هەر تاكەك ل دەمێ گەشتكرنێ، هندەك دیمەن، چیرۆك و ڕویدانان یان هەلویستان دبهیزیت یان دبینیت، كو گەلەك جیاوازن ژ كەلتورێ نەتەوایەتییێ ئەوی و ئەڤ هەستە ل دەڤ دهێتە ئازراندن) (الخليلي: ٢٠٠٧: ٣١). ب دەربڕینەكا دیتر، هندەك جاران هەستا هاڤیبوونێ دبیتە زەمینە، بۆ پەیدابوونا نۆستالژیایێ ل دەڤ مرۆڤی یان نڤیسەران.

ب – **گرتن و دویركەفتنا ژ وەلاتی (دەربەدەری):** ئەڤ هۆكارە دهێتە نیاسین ب هۆكارێ (هاڤیبوونێ ژ هەر تشتەكی)، ئانكو نەبوونا ئازادییێ و تێكچوونا ڕەوشا سیاسی، ئابووری و جڤاكییا ملەتێ نڤیسەری

و ڕۆماننڤیسی؛ یان (ڕەوشا هەر مللەتەکی ل جیهانێ بەرەڤ ستەملێکرنێ و پێشکێشکرنا مافێن مرۆڤیڤە چوو، ئێدی ئەو نڤیسەرە نکاریت دناڤ ئەوی مللەتیدا بژیت و بەرەڤانییێ ژ سادەترین مافێن خۆ بکەن، تووشی گرتن، لێدان و ئەشکەنجەدانێ ژلایێ دەستهەڵاتێڤە دبیت، یانژی ژبەر ئەوی کاودانێ مللەتێ ئەوی کەڤتیە دناڤدا، هزرێ د کۆچبەرییێ و پەنابەرییێ بۆ جهەکی یان وەلاتەکێ دیتردا دکەت) (الخلیلي: ٢٠٠٧: ٦٤). ئانکو گرتن و دەربەدەری، ڕوویەکێ دیترە یێ دروستبوونا هەستا نۆستالژیایێ ل دەڤ نڤیسەران و ڕەنگڤەدانا ئەوێ ب ئاوایەکێ ئاشکرا، د ڕۆمانێن ئەواندا.

پ – **جەنگ (شەڕ):** جەنگ هۆکارەکێ سەرەکییە، د ئازراندن و لڤاندنا هەستا نۆستالژیایێ و مەزراندنا ئەوێ د بەرهەمێن ڕۆماننڤیساندا، ژبەرکو کارێگەرییەکا مەزن لسەر هەست و دەروونێ نڤیسەر و ڕۆماننڤیسان، وەکو تاکێن جڤاکی و نەتەوەیی دکەن. دیسان ئەگەر بۆ دابڕین و دویرئێخستنا زۆرەملیيا نڤیسەران، ژ وەلاتی ژلایێ داگیرکەرانڤە و... هتد (صالح، ئاوارە کمال: ٢٠٢١: ٦١).

ت – **ژ دەستدانا ئەڤینداران:** ئەڤ خالە یا گرێداییە ب ڕادەیێ ڕاستیدەری و سۆزا ئالۆگۆڕا ئەڤیندارایە (عەبدوڵلا، سۆران مامەند: ٢٠١٦: ٦٥ – ٦٦).

ج – **ژ دەستدانا کەسوکاران:** ئەڤ ئەگەرە بەهرا پتر گرێداییە ب ئالییێ جڤاکی و خێزانییا نڤیسەریڤە، یانژی یا تاکێن جڤاکی. بۆ نموونە ژ دەستدانا ئێك ژ ئەندامێن خێزانێ یێن خۆشتڤی مینا: (باب، دایك، برا، خویشك، ... هتد) یان هەڤاڵەکێ خۆشتڤی و نێزیکی مرۆڤی، کو بیرهاتنێن خۆش و نەخۆش ب هەڤڕا هەبن و ژ نیشکەکێڤە بمریت یان (وەغەرێ) بکەت. بێگومان کارڤەدانێن مەزن ل دەڤ مرۆڤی دروست دکەن (صالح، ئاوارە کمال: ٢٠٢١: ٦٢).

چ – **پێشکەفتنا سەردەمی (دەرکەفتنا تەکنۆلۆژییا بلەز):** تەکنۆلۆژییا بلەز د ئەڤی سەردەمیدا، ژبلی ئەرێنییا ئەوێ، هۆکارەکێ نەرێنییە ژی بۆ ئازراندنا نۆستالژیایێ ب ئاوایەکێ بەرفرەه دناڤ ناخ و بەرهەمێن ڕۆماننڤیساندا – د ئەڤی سەردەمێ نۆکەدا – ئەنجامدایە؛ چونکە جیهانا تەکنۆلۆژییا و گریمانەکری، ئەو تام و چێژا د ژیانێدا لسەر هەمی ئاستەکیدا نەهێلایە، ژبەرکو ئەو تام و چێژ و پەرۆشی بۆ ژیانا جاران یا نڤیسەران، پتر د رابردوویدا هەستپێدهێتەکرن ... هتد (گۆل ئەندامی، سەڵاح: ٢٠٢١: ٢).

3. مۆنۆلۆگ

3.1. تەکنیکا مۆنۆلۆگێ (Monologue)

3.1.1. تێگەهـ و پێناسێن مۆنۆلۆگێ:

تەکنیکا مۆنۆلۆگێ وەکو تەکنیکەکا ڤەگێڕانکییا گرنگ د ئەدەبیاتا درامايی و داستانیدا، کو دەستپێکێ د ناڤا ئەدەبیاتا دراماییدا سەرهەلدایە. ژبلی هندێ کو ئەم وەکو تەکنیکەکا ئەدەبی تەماشەیی ئەڤی زاراڤی بکەین، بێگومان کێم یا زێدە، ئەڤ تەکنیکە ب پڕانییا جاران ل دەڤ مرۆڤی د ژیانا ڕۆژانەدا بەرجەستە دبیت و ل دەڤ هەر تاکەکەسەکێ – د هەمی ڕەوش و کاودانێن ژیانێدا – مفا ژێ دهێتە وەرگرتن؛ بۆ نموونە هندەک دەمان، دکەڤیتە بیاڤێ ئاخڤتنا لگەل ناخ و ویژدانا خۆ، ئانکو ئەو ئاخڤتنا کو مرۆڤ بکەت و چ بەرسڤ ژ لایێ کەسانێن بەرامبەر و ئاخڤتنکەرانڤە نەبیت (حری، ابولفضل: ١٣٩٠: ٢٩) دبێژنێ مۆنۆلۆگ.

سەبارەتی پێناسەکرنێن بۆ ئەڤێ تەکنیکێ، د ئەدەبیاتێدا – ب جۆر و ژانرێن جیاواز و جۆراوجۆرڤە - هەژمارەیەکا مەزن ب نێرین و ڕوانگەیێن جودا جودا بۆ هاتینەکرن. هاتییە گۆتن کو مۆنۆلۆگ (شێوەیەکێ دەربڕینێیە کو ڤەگێر – نڤیسەر ژبۆ وەرار و پێشڤابرنا ڕویدانێن ڕۆمانا خۆ مفای ژێ وەردگریت و ئەوێ ئاخڤتنا کو د مێشکێ قەهرەمانێ ئەویدا هەی، بۆ خواندەڤانان ڤەدگێریت و ب هاریکارییا وێ، ناڤەرۆکا هەستێ قەهرەمانی یان ژێ نەستێ وی، بۆ خواندەڤانان ڤەدگوهێزیت)(معین الدینی، فاطمە: ١٣٨٧ :١٣٤). دیسان د پێناسەیەکا دیترا تەکنیکا مۆنۆلۆگێدا وەسا هاتییە، کو مۆنۆلۆگ پێکهاتییە ژ ((ئەو دووانەیە کە لە ناخێکی شڵەژاو دێتەدەرێ، کاراکتەر لەگەڵ هێزێکی نادیار و خۆدی خۆی دێتە دووان)) (عەبدوڵلا، پەروین: ٢٠٠٨: ٨١)، ئانکو مۆنۆلۆگ ئەو ئاخڤتن و دانوستاندنە، ئەوا کو ژ ناخەکێ کویر و تێکچوویی و نەئاسایی دهێتەدەرێ و کارەکتەر لگەل ئەوێ هێز و گڤاشتنا نەدیار، ئەوا کو ل سەر دەروونی وی هەی، دهێتە ئاخڤتنێ و دئاخڤیت هەتا کو ب ڕێکا مۆنۆلۆگێ، ناخێ خۆ یێ نەهایدار و تێکچووی، ئارام و تەنا بکەتند پێناسەکا مۆنۆلۆگێدا کو تەکەزییێ ل سەر ڕۆلێ ڤەگێرانییێ وێ دکەت، دەما دبێژیت: ((مۆنۆلۆگ قسە لەگەڵ خۆ کردنە لە ناخەوە، واتە: بە بێ دەنگ و تەنیا و لە ناو زەیندا. جۆرە گێرانەوەیەکە تێیدا ئەزموونەکانی ناوەوە و سۆزی کارەکتەری چیرۆک لە ئاستە جیا جیاکانی، زەین لە لە قۆناغی پێش قسەکردن دەنوێنێ و ئاشکرا دەکرێن)) (موفتی، پەری ساڵح: ٢٠١٢: ٢٩٩).

دیسان د پێناسەکا دیترا تەکنیکا مۆنۆلۆگێدا کو تەکەزییێ لسەر ڕۆلێ کارەکتەرێ ڕۆمانێ د ئەڤی بیاڤیدا و بێدەستهەڵاتییا ڤەگێڕی ددەتە ئاشکراکرن، دبێژیت: (مۆنۆلۆگ ئاخڤتنا لگەل ناخ و دەروونێ خۆیە، ب دەربڕینەکا دی؛ دیالۆگەکا بێدەنگ یان ڤەژەنا مێشکێ مرۆڤییە، ب ڕەنگەکێ کو هزر و خۆدواندنا کارەکتەرێ ڕۆمانێ دەربڕین ژێ دهێتەکرن. د ئەڤی شێوەییدا، کارەکتەرێ ڕۆمانێ بێ مایتێکرنا ڤەگێڕی، ژیانا خۆ یا دەروونی، سەربوڕێن خۆ، هەست و سۆزێن خۆ ب ڕێکا هزرکرنێ، دەردبڕیت) (فلکی: ١٣٨٢ :٤٢).

ل دویماهییێ ئەم دشێین بێژین مۆنۆلۆگ ئاخڤتنەکا تاکەکەسییە، چێدبیت ب گوهدار یان بێی ئامادەبوونا گوهداری دروست دبیت، ب گۆتنەکا دی، مۆنۆلۆگ ئاخڤتنا بێ دەنگ یان ڤەژەنا زەینییە؛ ب ڤێ واتایێ کو هزر یان ئاخڤتنا کارەکتەرێ ڕۆمانێ بهێتە دەربڕین (صرفی، محمدرضا؛ اسفندیاری، مهسا: ١٣٩١: ١٣١). کەواتە هەر وەکو ژ ڤێ پێناسێ و پێناسێن بووری بۆ مە خویا دبیت، تەکەزییا دانەنیاسینا مۆنۆلۆگێ ل سەر تاکەکەسەکێ و ئاخڤتنا وی لگەل خۆ ب دەنگ و بێ دەنگ، لگەل ناخ و ڕامانێن خۆیە، بێی کو پشتبەستنێ ل سەر کەسانێن دەورۆبەرێ خۆ بکەت.

3.1.2. گرنگترین دابەشکرن بۆ جۆرێن مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێدا:

تەکنیکا مۆنۆلۆگێ وەکو توخم و تەکنیکێن دیترێن ئەدەبی، ژ لایێ پسپۆر و ڕەخنەگرێن ئەدەبیڤە، ل دویڤ بەرچاڤ وەرگرتنا هندەک بنەما و تایبەتمەندییان، ل سەر چەندین جۆرێن جیاواز پاڕڤەکرینە، کو بەربەڵاڤترین دابەشبوونا جۆرین مۆنۆلۆگێ د ئەدەبیاتێدا ب گشتی و ب تایبەتی ژی پەیوەندیدار ب ژانرێ ڕۆمانێڤە، ئەڤ دابەشکرنا ژێری ل دویڤ ڕۆل گێڕان و ڕەوتا پێشڤەبرنا ڕویدانان ژ لایێ کارەکتەرێن ڕۆمانێڤە هاتینە پاڕڤەکرن:

3.1.2.1. مۆنۆلۆگا ڕاستەوخۆ:

ئەڤ جۆرە ب ئێك ژ جۆرێن هەرە سەرەکییێن مۆنۆلۆگێ دهێتە هەژمارتن، کو تێدا قارەمان ب شێوەیەکی ڕاستەوخۆ لگەل خۆ دئاخڤیت و (گرنگییێ ب مایتێکرن و دەستێوەردانا نڤیسەری نادەت، هەر وەکو وەسا بهێتە هەژمارتن، کو چ گوهدارەک ل وێرێ نینە) (معین الدینی، فاطمە: ١٣٨٧: ١٤٥)، واتە گرنگییێ ب دەستکارییێن نڤیسەری نادەت، هەر وەکو چاوانێ هەبوونا گوهداری یا گرنگ نینە، هەروەسا دەربارەیی دەمی ژی، د ئەڤی جۆریدا یێ دەست ب سەرداگرتی نینە، دبیت دەمەکێ بووری یان دەمەکێ ڕانەبردوو بیتن، لێ پڕانییا جاران دەمێ داهاتییە؛ چونکە کاراکتەر هزر د (مەجید، دیار فایەق: ٢٠١٣: ٢٥) داهاتوو دا دکەتن ((بۆ ئەو مەبەستەش ئەکتەر لە ڕێگەی بەکارهێنانی جێناوی کەسی یەکەمی تاکەوە (من/م) ڕاستەوخۆ لەگەڵ خۆدی خۆی دەدوێت)) (ئەڵوەنی، نەجم خالد: ٢٠٠٦: ١٩)؛ کەواتە ئەکتەر ب ڕێکا جهناڤێ کەسێ ئێکێ یێ تاك، لگەل خۆ ب خۆ دئاخڤیت، هەروەسا سەرەڕای ئەڤێ چەندێ کو (کەسێ دی، جهێ خۆ ل ناڤ ئاخڤتنا کاراکتەری هەیە ، بەلێ کاراکتەری پێدڤی ب بەرسڤا کەسێ دی نینە) (معین الدینی، فاطمە: ١٣٨٧: ١٤٥)؛ چونکە د ناڤ زاتێ و لگەل خۆ دئاخڤیت و ئەو تشت گرێدایی هۆش و دەروونی ئەوینە.

3.1.2.2. مۆنۆلۆگا نەڕاستەوخۆ:

هەر وەکو ژ ناڤێ وێ یێ دیار، یا ئێکسەر و ڕاستەوخۆ نینە، کاراکتەر ب شێوەیەکێ ڕاستەوخو نائاخڤیت، بەلکو جهناڤێن کەسی بۆ ئەڤی جۆرێ مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانێ دهێنە بکارهینان و ب گۆتنەکا دی ((ڤەگێڕ لسەر ئەزمانێ کارەکتەری د چارچووڤەیێ ئەوی بابەتیدا، ڕویدانان پێشکێشدکەت و ڤەدگوهێزیت)) (مقدادی، بهرام: ١٣٨٧: ١٩١) مەبەست ژێ ئەوە کو ڕۆماننڤیس ل جهێ کاراکتەری دئاخڤیت، ((کو ل شوینا جهناڤێ کەسی ئێکێ یێ تاک (ئەز/من) جهناڤێن کەسێ دوویێ و سێییێ یێن تاک (تو، ئەو) تێدا دهێنە بکارهینان)) (اخوت، احمد: ١٣٧١: ٩٧). کەواتە مەرەم ژێ ئەوە کو ل جهێ جهناڤێ کەسێ ئێکێ – کو بکارهینانا ئەوی جهناڤی ٠ئەز / من) یێ تایبەتە ب جۆرێ مۆنۆلۆگا ژ جۆرێ ڕاستەوخۆڤە – جهناڤێ کەسێن دوویێ و سێییێ یێن تاك، بکاردهێن و ئەڤان جۆرە جهناڤان ژی، ئەرکەکێ جهگوڕکی هەیە.

3.1.2.3. مۆنۆلۆگا ب ڤەگێڕان (ب تەداعی):

ئەڤ جۆرێ مۆنۆلۆگێ، تێکەلەکە ژ هەر دوو جۆرێن بووری و ژ لایێ گەهاندنا پەیاما مۆنۆلۆگێڤە، ژ هەردوو جۆرێن دیتر بەرفراوانتر و مەودایێ وێ، بەرفرەهترە و یا گرێداییە ب دەمێ بوورییێ تاکەکەسی (کاراکتەری)ڤە و کار و ڕویدانێن بووری ب خۆڤە دگریت، ب گۆتنەکا دی ((جۆرێکە لە مۆنولۆگی ناوەوە بە هۆی پشت بە یاد و بیرەوەری و زانیارییەکانی زەین (الذهن) دەبەستێت بۆ وێنە و دەنگ و ڕەنگ و بۆن بەرزی و نزمی)) (ڕەسووڵ، شوکریە: ٢٠٠٥: ٧٩)، کەواتە ئەڤ جۆرە پشتبەستنێ ل سەر بیرەوەری و زانیاریی و بوورییێ کاراکتەری یێن هۆشی دکەت؛ چونکە ((ئەڤ هەمی پێزانینە ب ڕێکا هەستێن مرۆڤی هاتینە کۆمکرن و

ب ئەگەرێ وێنەیەکێ ژ دەرڤە، یان بێهنەکێ یان ڕەنگەکێ، یان دەنگەکێ دهێنە ئازراندن، ڕویدانەکا ڕابردوو یا عونبارکری دهێتە بیرا مرۆڤی، و ل ڤی دەمی گرێدان دناڤبەرا هەردوو ڕویدانێن کەڤن و نوودا دروست دبت)) (حاجی، نەفیسا ئسماعیل: ٢٠٠٥: ١١٣). ئانکو ئەو زانیاریێن کو ل دەڤ هەر کەسەکێ هەین، ب ڕێکا هەستەکێ و د بەرهەمێ ئەدەبیدا و ب تایبەتی ژی، د ڕۆمانێدا هاتینە کۆمکرن، ئەڤ هەستێ کەڤنێ کاراکتەری ب ڕێکا ئەڤی جۆرێ مۆنۆلۆگێ دهێتە دەربڕین.

4. پشکا دوویێ: (پراکتیک)

4.1. بەرجەستەبوونا "چاوانییا مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایێ بۆ وەرارا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانا "ستۆکهۆلمێ تە چ دیت بێژە" یا (باڤێ نازێ) دا:

هەلبەت مە ب کورتی ناڤەرۆکا ئەڤێ ڕۆمانێ د پەراوێزێدا دایە ناساندن و نوکە ژی، دێ ل دویڤ گریمانەیا ڤەکۆلینا خۆ، د بیاڤێ پراکتیکیدا، ئەوا بەری نوکە ئاماژە پێ هاتییەکرن، سەلمینین و دەینە خویانیکرن. ڕۆماننڤیسی د ئەڤێ ڕۆمانا خۆ "ستۆکهۆلمێ تە چ دیت بێژە" دا، گەلەک ب باشی و شارەزایانە مفا ژ نۆستالژیایێ ژ بۆ وەرارا جۆرێن تەکنیکا مۆنۆلۆگێ د ڕۆمانا خۆدا وەردگریت. پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ ژی بدەین کو ناڤبری، پرانییا نۆستالژیایێن خۆ ژ بۆ بەرهەڤێپێشبرنا مۆنۆلۆگێن ڕۆمانا خۆ بکارهینایە و هەر ئاماژەیەکا دیارەیا نۆستالژیایێ، دبیتە کەرەستەیەکێ هاریکار ژ بۆ تێپەڕاندن، سەلماندن، گوهۆڕین و گەهاندنا پەیامەکێ، د ڕەوتا وەرار و پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا، کو دێ نوکە د بیاڤێ پراکتیکیدا ئەڤێ چەندێ سەلمینین و ئاشکرا کەین.

بەرییا کو ئەم نموونەیێن خۆ بۆ بیاڤێ پراکتیکی بینین، دێ بێژین کو بنیاتێ نۆستالژیایێن ئەڤێ ڕۆمانێ، لسەر هۆکارێ دویرکەڤتنا ژ وەلاتی و دەربەدەرییێ هاتینە ئاڤاکرن، کو ڕۆماننڤیس دەربەدەری ئەورۆپا دبیت و ل قۆناغەکا مێژوویا ژیانا خۆ، ل وەلاتێ سویدێ ئاکنجی دبیت و بوویەرێن ئەڤێ ڕۆمانێ، ل وێرێ ڕوێددەن، ئانکو ڕۆمانا ناڤبری، ڕۆمانەکا (مێژوویی – ژیاننامەیی)یە. ئەگەر ئەم ل دویڤ ڕەوتا دەستپێکرن و پێشڤەچوونا ڕویدانێن ئەڤێ ڕۆمانێ، نموونەیێن خۆ وەرگرین، ئێکەمین نموونەیا مفا وەرگرتنا ژ نۆستالژیایێ ژ ئالییێ ڕۆماننڤیسڤە بۆ وەرار و پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ، نۆستالژیایەکا ژ جۆرێ یا ب کۆمە – یا گرێدایی ب دابونەریتێن جڤاکیڤەیە – ، کو مۆنۆلۆگەکا تێکەلا ژ جۆرێ ڤەگێڕانێ (تەداعی) بەرەڤ یا نەڕاستەوخۆ بۆ مە بەرجەستە دکەت، دەمێ دبێژیت:

"بێ دەنگیا وی، مینا کەڕبوونا خورستێ یا بەری دێراندنا باهۆزێ بوو. و زنگینیا کو ب گوهان دکەت، مینا هۆشداری و نەفیرا دەستپێکرنا باهۆزێ بوو. ب زنگینیا گوها بوویەرا کو د ڤی واری دە پێرە چێ ببوو ب بیر ئانی. هنگێ ئەو زارۆك بوو، ل ناڤ زارۆکان دلیست، ژ نشکاڤە زنگینی ب گوهان کەت. ئەو ژ ڤێ زنگینێ ترسیا، لەوڕا جارا پێشی بوو کو زنگینی ب گوهان کەتبوو. ب بازدان چو دەڤ دایکا خوە و ژێ پرسی: "یادێ، وا دایکێ چما گوهێن من وەك دارێ تێلێن دارێ دکن زنگ - زنگ؟" دایك ب وی رە گرنژی و گۆت: "نەترسە کوڕێ من، مانا خوە یەك ڤالا تە دکە. هەگەر زنگینی ژ گوهێ راستێ تێ، مانا خوە ب خێرێ ڤالا تە دکەن و کو ژ گوهێ چەپێ بێ، دبە هنەك ب نەباشی ڤالا تە دکەن."(باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ١١)

د ئەڤێ نموونەیێدا، وەکو ژ ڤەگێڕانا ڕویدانان یا خویا، ئەو ل غەریبییانە و ئەوی مفا ژ نۆستالژیایا کۆم وەرگرتییە، تاکو ب ڕێکا ئەوێ، تەکنیکا مۆنۆلۆگا ژ جۆرێ ب ڤەگێڕان (تەداعی) پێشدابیەت، ئەوی ژی ب بیرئانینا قۆناغا زارۆکینییا ئەوی و بیرەوەریێن لگەل دایکێ و ئاماژە ب دابونەریتەکێ جڤاکی کو یێ گرێدایییە ب کۆمێڤە. د بەردەوامییا پێشڤەچوونا ڕویدانێن ڕۆمانێدا، نموونەیەکا دیترا پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ، ب ڕێکا نۆستالژیایێ بۆ مە ئاشکرا دبیت:

"وی ب خوە ل خوە ڤەگەڕاند: "دیارە دونیا وەها هاتیە ئاڤەکرن و وێ وەها ژی بمینە. "هین د بچووکانیا من دە، دیا من برایێ من یێ بچووك ب سەر من رە دگرت، چمکی ئەو پۆر زەر بوو. پۆرێ وی درێژ کرن هەیا تێکەڤە ڕەنگێ کەچکان دا کو چاڤێن رەش وی چاڤینی نەکەن". (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ١٥)

ل ڤێرێ ڕۆماننڤیس ب هەستێ غەریبییا خۆ یا دویر ژ وەلاتی و ئاوارەییێ و ڤەگەڕیانا بۆ سەردەمێ زارۆکینییێ، ب مفا وەرگرتنێ ژ نۆستالژیایەکا کۆم، گرێدایی ب بیردانکا کۆما جڤاکێ ئەوی کو بۆ دابونەریتەکا کۆمەلایەتیڤەیە، ئەو ژی پرسا چاڤلێدان و چاڤینبوونا زارۆکانە د جڤاکا کوردەواریدە، مۆنۆلۆگەکا ژ جۆرێ ڕاستەوخۆ، بەرڤ پێشڤەبرییە. دیسان د نموونەیەکا دیتردا، ڕۆماننڤیسی مفا ژ نۆستالژیایەکا ژ جۆرێ تاک وەرگرتییە و ب ڕێکا ئەوێ، مۆنۆلۆگەکا ژ جۆرێ نەڕاستەوخۆ د ڕۆمانا خۆ دا، پێشدابرییە، دەمێ دبێژیت:

"ئەو ب ئاخافتنا خوە رە سەراسەر ژی گۆتنێن باڤێ مینا مۆزقرتكان پێ ڤەدان: "كوڕێ من، ژ بیر مەكە تەنێ مرۆڤێ قەلس ژ دەستێ خوە دەرتێ و د ناڤ نگان دە دبە شەپیەك.. تو نەكەڤە ناڤ لەپان. دڤێ بەری كو تۆش رابە تو باركە، بەری ئاڤ بێ بن تە دڤێ تو رێ ل بەر مەرزیب و جۆكان بگری. ب مێرانیا خوە دڤێ تو شێر بی، د كار و بارێ خوە دە دڤێ تو ب سڤك بوونا پلنگ بی و ب دەیاخا خوە دە، دڤێ تو دەڤەبی. و د كۆنە بوون و حیكمەتا خوە دە، دڤێ تو وەك رۆڤی بی ....". (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ١٧ ــ ١٨)

ل ڤێرێ ب مفاوەرگرتنا ژ نۆستالژیایا بیرئینانا بیرەوەریێن خۆ لگەل بابێ خۆ، دەمێ ل وەڵاتی و شیرەتێن بابێ بۆ وی، كو ب شێوەیێ نۆستالژیایا تاكە و گرێدایی ب كەسایەتییا وی ب خۆڤەیە، تەكنیكا مۆنۆلۆگێ، كو یا ژ جۆرێ ڕاستەوخۆیە، د ئەڤێ ڕۆمانێدا پێشدابرییە. هەروەسا د نموونەیەكا دیتردا كو گرێدایی ب بیرئانینا شیرەت و شەڤبێركێن دایكا خۆ ل وەڵاتی و ل دەمێ زارۆكینییێ ژ جۆرێ نۆستالژیایا تاكە، ڕۆماننڤیسی ب ڕێكا وێ مۆنۆلۆگەكا ژ جۆرێ یا ب ڤەگێڕان (تەداعی) پێشدابرییە و بوویە ئەگەرێ پێشڤەچوونا ڕویدانەكا ڕۆمانێ، ل غەریبییێ:

"ل سەر ژیانا دایكا خوە خوەش دهاتە بیرا بێكەس، كو دەما باڤ شەڤدەر دما ئەو و خوەشكێن خوە ل دۆرا دێ كۆم دبوون و ژێرە دگۆتن: "یادێ ب قوربانێ، تێ دیسا چیرۆكا خوە ژ مە رە بێژە" ژیانا دێ، یا ب چووكانی ژ وان رە بووبوو چیرۆكەك و تو جاری ژێ تێر نەدبووون. دێ ژی، دلێ وان نەدهشت و چیرۆكا خوە ژ وان رە چارگیسنی دكر. وێ چارگیسنی دكر، تەڤی كو د هناڤا خوە دە پێ دئێشیا. دیار بوو وێ دیرۆكا ژیانا خوە ژ چێلیكێن خوە رە دگۆت، دا كو دژوارییا زارۆكتییا خوە ب وان بدە ناسین. ئان ژی دبە، كو وێ دخوەست قەنجی و خەرابیێ پێش وان كە، ژ بۆ كو ئەو تەنێ بدن سەر رییا باشیێ و تو جی ژ خەرابیێ رە دگیانێ وان دە نەبە. وێ ژ سەربۆڕا خوە دناسی، كو هۆڤیتیا د مرۆڤی دە، ب چرا شیرێ دێ دەست پێ دكە و هەیا مرنا وی ددۆمینە و ل گۆرا هەلۆمەرجێنگ ژیانێ ڤەدمرە یان ژی گەش دبە." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٢٢)

د نموونەیەكا دیترا سەلمێنەرا پێشدابرنا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ ب ڕێكا نۆستالژیایێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا، ڕۆماننڤیس ب ڕێكا نۆستالژیایەكا تاك، ئەوێ ڕویدانا كو خەلك دژایەتییا وی دكەت كو تومەتبارێ كوشتنا سەرۆك وەزیرییە و ل وێستگەهێ پاسێ، دئێشینن، هرزا وی ل ئاخڤتنێن بابێ وی و ئەوان شیرەتان دهێت، یێن كو ڤەگەڕیانە بۆ سەردەمێ سنێلەییێ ل وی كرین و ب ڤی شێوەیی، مۆنۆلۆگەكا نەڕاستەوخۆ پێشدادبەت:

"هین بەرێ، باڤێ ژێرە گۆتبوو: "گاڤا گا دكەڤە، كێر لی پر دبن... گاڤا لەهیی رادبە راوستانا هەمبەری وێ پر دژوارە. هێز نەهەمبەری هەڤەن، یەك ژ یا دن ب گەلەكی خورتترە. د رەوشا رابوونا لەهیێ دە، ئاڤ خورتە... مرۆڤ چاوا ب كۆنتیا خوە دكارە ڤێ خویا بكە، وەها ژی ئەو دكارە پشتا ئاڤێ بشكینە. لێ نە د دەما هێجبوون و لەهیێ دە. ژ بەر ڤێ یەكێ، گەودێ خوە سست بكە، لێ مەژیێ خوە شیارتر بكە... ئەرێ، دڤێ ئەو خوە سست بكە و سست بوون نە واتەیا خوە، ژ دەست هلانین كەتنە."(باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٣١)

هەروەكو ژ ئەڤێ نموونەیێ خویا، ڕۆماننڤیسی بۆ وەرار و پێشدابرنا ئەڤێ مۆنۆلۆگا نەڕاستەوخۆ، مفا ژ نۆستالژیا تاكا غەریبییێ، وەرگرتییە و بوویە ئەگەرێ پێشڤەچوونا ڕویدانەكا لاوەكی د ڕۆمانێدا. هەر دیسان ژی د نموونەیەكا دیترادا كو هەر وەرارا مۆنۆلۆگەكا ژ جۆرێ یا نەڕاستەوخۆ ب ڕێكا نۆستالژیایا تاكە، كو گرێدایی ب هەستێ دەربەدەری و دویركەڤتنا ژ وەڵاتییە، دەمێ بیرا وی ب شیرەتێن بابێ، دەربارەیی باوەرییا مرۆڤی بۆ بەرامبەر و نەمانا ئەوێ باوەرییێ دكەت، دبێژیت:

د ڤی واری دە، باڤێ ژێرە دگۆت: "كوڕێ من، وەها ژی دڤێ تو ژ بیر نەكەی كو دو رەنگێن باوەریێ هەنە، یەك ب تێكێلیێ، یەك ژی، ژ بێ تێكێلیێ یە. باوەریا پێشی ژ نەچارییە، ژ قەلسیێ یە، هەر چی یا دن ژ ڤینەتا مرۆڤ ب وی و مێرانییا وی یە. ل سەر ڤێ تشتی میناك د ژیانێ دە پرن: بچووكانی د قۆناغا زارۆكتیێ دە، مرۆڤ نكارە بێ تێكەلی بژی، دڤێ ئەو ل سەر باوەرییا ب باڤ و دێ بژی و تێكەلیێ ل سەر وان دەینە. لێ د پێلا خۆرتانیێ دە، وێ حەقێ مرۆڤ تونەبە، ب چاڤپانی ل دەستێ دێ و باڤێ بنێڕە. چاڤپانی، هەگەر ل بەر دەستێ مرۆڤان بە ژی، بێ روومەتیە و د ناڤا مەخلووق دە، شتلا دیلیتیێ دشكڤە."(باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٣٥)

د نموونەیەكا دیتردا ژی، نۆستالژیایا هەستكرنا ب بێ بەختییێ ل ئەوی دەمێ كو ب تنێ ل كۆلانێن باژێڕی پەیاسەیان دكەت و یێ خەمگین و شەپرزەیە و نۆستالژیایا ژ جۆرێ تاكە یا ئاراستەرییا ڤەرگەڕیانا بۆ سەردەمێ زارۆكینییێ، ڕۆلی د وەرارا مۆنۆلۆگەكا ژ جۆرێ نەڕاستەوخۆ دا دگێڕیت:

"لەوڕا هین بچووكانی، باڤێ ژێرە گۆتبو: "هەگەر مرۆڤ ل چولێ بە هاواكی بێ بەختی بێ كۆشتن - باڤێ ب خوە ژی واتەیا بێ بەختییێ ژێرە راڤە دكر - كوشتنا بێ بەختی یانی كۆشتنا ژ پاش ڤەیە. هەگەر مرۆڤ دوژمن بە ژی، چێ نابە ئەو ژ پاشڤە بێ كۆشتن. د هەیامێ بەرێ دە و هەیا نها ژی، مرۆڤێ میرخاس نكارە دەستێ خوە ژ پاشڤە ژ یەكی بلند بكە، لۆما ژی بەری كو ئەو هەڕە دوژمنێ خوە، ئەو گازی دكە و دەنگێ خوە دگهینە وی و هینگا جەنگ دبە بێ منەتی." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٣٩)

د نموونەیەكا دیترا جیاوازدا، نڤیسەری مفا ژ نوستالژیایەكا تاك وەرگرتییە، كو یا ڤەگەڕیان بۆ سەردەمێ زارۆكینییێ و تژی خەم، حەسرەت و غەریبییا بۆ وەڵات و خێزانێیە و ب ڕێكا ئەوێ ژی، تەكنیكا مۆنۆلۆگێ ژ جۆرێ ڕاستەوخۆ بەرەڤ یا نەڕاستەوخۆ پێشدابرییە، كو ئەڤە ژی نموونەیەكا تێكەلە بۆ پێشدابرنا هەردوو جۆرێن سەرەكییێن مۆنۆلۆگێ، د ئەڤێ ڕۆمانێدا:

"بێكەس مینا خوە گونەهكار ببینە، ب گازی و ب لۆم، د ناڤا خوە دە بانكر: "باڤۆ! وا باڤۆ ئەز نەبووم تشتەك، ئەز ب خوە بوومە گەپا دەڤێ خەلكێ! ئەز بوومە ... خەزال، ئەز بوومە خرنەڨ، ما ژ خرنەڤان قەلستر و ...." دیار بوو، كو وی دخوەست تشتەكی دن ژی ببێژە یان ژی خوە باڤێژە هەمبێزا باڤ و دایكا خوە، گلییێ خوە ب وان بكە، لێ كەلا گری گرت سەر و هێسرێن چاڤان رێ ل بەر كرن، رەورەوك و دۆمان." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٤٢)

هەر دیسان د بەردەوامییا پێشڤەچوونا پڕۆسێسا ڕویدانێن ئەڤێ ڕۆمانێدا، دەمێ لێكۆلینا كۆمیسارێ پۆلیسان لگەل بێكەسی، ڕۆماننڤیسی مفا ژ نۆستالژیایێ وەرگرتییە كو ژ جۆرێ یا تاكە و بیرئینانا قۆناغا زارۆكینییێ و یا شیرەتكارییە و پشتی هنگی بەرەڤ یا كۆمێڤە دچیت، دەمێ ئاراستەیێ وێ بەرەڤ داب و نەریت و ژین و ژیارا كوردەواریڤە دهێتە گوهوڕین، و ب ئەڤێ نۆستالۆژیایا تێكەل، ڕۆماننڤیسی تەكنیكا مۆنۆلۆگی ژ جۆرێ مۆنۆلۆگا نەڕاستەوخۆ، وەراركرییە:

"بێكەس ئەڤ رستا داوی د ناڤا خوە دە دووبارە كر هەر وەكی كو بخوازە، تشتەكی ژ بیركری، ب بیرا خوە بینە. و خوەش هاتە بیرا وی كو گاڤا ئەو بچووك بوو، هەر رۆژ بەیانی ژنێن گوندێن نێزی باژارێ وان ماست، مریشك و هێك تانین فرۆتنێ. پرێ جاران كووچكێن وان ژی ب وان رە دهاتن و پرێ جاران ل باژێر دمان. ب سێ رییان كووچك ژ خوەدیێ خوە دما و ل باژێر ژ خوە رە جی دگرت و ناڤێ كووچكێ "بێ خوەدی" دهاتە سەر. ریەك ئەڤ بوو كو كووچكێ نوە دهات باژێر، ب ڤەگەڕێ ئەو و خوەدیێ خوە ژ هەڤ قوت دبوون و هەڤدوو وندا دكرن. ب ڤی ئاوایی و ژ بێچاری ئەو ل باژێر دما. رییا دن ژی ئەو بوو كو كووچك ل باژێر فێری "تامتیكا" دبوو و نەما قیما خوە ب ژیانا گوند تانی و ب رەزامەندیا خوە ل جیێ نوو دما. رییا سسیا ژی خوەدی ب خوە ل باژێر، خوە ژ كووچكێ خوە ڤەددزی، چمكی ئەو نەما ب كێری وی دهات." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٥٨)

هەروەسا د نموونەیەكا دیترا ئەڤێ ڕۆمانێدا، كو د ناڤەڕۆكا خۆ هەڤشێوەیی نموونەیا بوورییە، نۆستالژیەكا ژ جۆرێ یا كۆمە، دەمێ (بێكەس) د بن لێكۆلینا پۆلیساندا، ب ڤەگەڕیانا بۆ قۆناغا زارۆكینییێ و بەحسكرنا ژ ژیانا جڤاكییا خەلكی و مفا وەرگرتنا ژ فۆلكلۆرێ نەتەوەیی، مۆنۆلۆگەكا ژ جۆرێ نەڕاستەوخۆ، د ئەڤێ ڕۆمانێدا وەرارێ دكەت و بەرەڤ پێشڤەدبەت:

"ب بیرئانینا ڤی تشتی گۆتنا باڤێ یان ژی چیرۆكا باڤێ د ڤی واری دە هاتە بیرا بێكەسی: "ژ تەبایێن دنیایێ، كووچك یێ هەری نێزیكی مرۆڤە. ژ وان چاوا یێن قەنج و خەراب هەنە، وەها ژی یێن میرخاس و بزدۆنەك هەنە. چاوا د جەنگێ دە جەوهەرێ مرۆڤ تێ ناسكرن وەها ژی ئەو. چاوا مرۆڤ دوژمنایا هەڤ دكن وەها ژی كووچك. بەرێ گۆتنە، هەگەر كورمێ دارێ نە ژ داری بە، دار كورمێ نابە." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٥٨)

د نموونەیەكا دی یا نۆستالژیایێدا، كو ڕۆلێ خۆ بۆ مفا وەرگرتنێ ژ بۆ وەرارا تەكنیكا مۆنۆلۆگێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا دگێڕیت، ڕۆماننڤیسی نۆستالژیایەكا تاك ب بیرئانینا ژیانا ل وەڵاتی و شیرەتێن بابێ (بێكەس)ی، بۆ وی و ژیانا دووری وەڵاتی و غەریبییێ، جۆرەكێ تێكەلێ تەكنیكا مۆنۆلۆگێ ژ یا نەڕاستەوخۆ بەرەڤ یا ب ڤەگێڕان (تەداعی) پێشدا دبەت، دەمێ وەسیەتا بابێ بۆ وی و ژیانا ل ئەورۆپا و تێكەلییا لگەل (لیزا)یێ:

"ل ڤرا جارا یەكەمین وەسیەتا باڤێ، بەری دەركەتنا ئەورۆپا ل سەر ژنان، ب بیر هات: "كوڕێ من نها بەرێ تە ل ئەورۆپایە، یانی وەڵاتێ گاورایە - دیار بوو باڤێ ئەورۆپا ب واتەیا وەلاتەكی تێ گەهشتبوو - و دبێژن لەوڕا ل ور نە دین و نە ئیمان هەیە. ژ بەر ڤێ یەكێ من نە دخوەست كو تو هەڕی، لێ كو خوینا من د تە دە گەڕییایە، وێ ترسا من ژ تە و ل سەر تە تونەبە. هەگەر مرۆڤ ل فەحشیێ بگەڕە، ل هەر دەرێ گونەهكاری وەك ل

ئەوروپا هەیە. لۆما ئەز رێ ددم تە و وەغرا تە یا خێرێ بە. خوەندنا خوە بك، لێ دینی خوە ژ بیر نەکە..."(باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٦٣ – ٦٤) **"بێکەس، ب خوە ما ماتمایی، چاوا مانا ل ئەوروپا ب سالان، رۆژەکێ ژ رۆژان ئەڤ گۆتنێن باڤێ ب بیر نەدهاتن، چما گەلۆ نها ب بیر هاتن، وی ب خوە نزانیبوو. دبە کو لیزا وەك ژن، هەموو خسلەتێن باڤێ یێن کو ل سەر ژنان گۆتبوون، تێدە دهاتن گەودەکرن و وی تشتی هێلا بوو کو ب بەرفەرهی د شیرەتێن باڤێ دە مژوول ببە."** (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٦٧)

د شەڤبێرکا خۆشییێ لگەل (کاتیا) و (لیزا)یێ و هەڤالێن ئەواندا، ب مۆنۆلۆگەکا ڕاستەوخۆ (بێکەس) ڕێکێ بەرامبەری ڕۆلگێران و مفاوەرگرتنێ ژ نۆستالژیایەکا ژ جۆرێ تاک، کو ئاخڤتنێن دایکێ دئیننە بیرا وی و بەرەڤ نۆستالژیایەکا کۆمڤە ئاراستە دکەت، کو ئەوی ژی دەردێ غەریبییێ و هۆکارەکێ سەرەکییە ژ بۆ نۆستالژیایێ و ئەڤ چەندە ژی دبیتە ئەگەرێ، وەرار و پێشدابرنا مۆنۆلۆگەکا بهێزا نەڕاستەوخۆ د ئەڤی بیاڤیدا:

"وی ژ خوە رە دگۆت: "هەر تشتەك د دلێ وێ دە هەیە، لێ ئەڤ تشتێ ها چییە؟" بێکەس ل گورا رەوشا خوە یا ل ڤرا ئەگەرێ مەزاجەك وەها سپارت؛ ڤەخوارنێ، غەریبی و ئاریشەیێن رۆژانە یێن ژیانێ." غەریبتی... غەربیتی ما ژ ئێشا وێ گرانتر هەیە؟" - ب ڤێ مژوولبوونێ پەیڤێن دایکێ یێن پاشی چیرۆکا وێ ب بیرا بێکەس هاتن: "خوەدێ مالا غەربتیێ خراب بکە، ژێ نەخوەشتر تونەیە... تالبوونا وێ وەك زلنداریێ یە، ئێشا وێ گرانە و بێ دەرمانە. لۆما ژی خودێ تەعالا مرنا ل غەریبتیێ، کری یە پلەیا مرنا شەهیدان." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ٩٠)

دویماهیکێن ڕویدانێن ڕۆمانێ و دەرکەڤتنا (بێکەس)ی ژ بنگەهێ پۆلیسان، نۆستالژیایەکا تاک یا گرێدایی ب حەزا وەڵاتی و دویرکەڤن و غەریبییا خێزانێ، هەروەسا ڤەگەڕیانا بۆ سەردەمێ زارۆکینییێ، ڕۆلەکا باش ژ بۆ پێشدابرنا مۆنۆلۆگەکا ژ جۆرێ یا نەڕاستەوخۆ، بەرەڤ ئاراستەیێ یا ڤەگێڕانکی گێڕایە و زنجیرەیا وەرار و پێشڤەچوونا ڕویدانێن ڕۆمانێ، بەرەڤ دویماهیکێڤە برییە:

"بێکەس ژی ب خەمگینی ژ بنگەهێ پۆلیس دەرکەت. ڤێ جارێ ژ هەموو جاران بێتر دلێ وی ب وی شەوتی و هین بێتر هەست ب غەریبیا خوە کر. ب گاڤا پێشی ژی کەلا گری ئەو گرت، لەورا کەس ب خوە نەدیت، کو گازنێن خوە پێ بکە و یا دلێ خوە ژێ رە بێژە. پشتی چوونا سەدەك عەرد، وی بێ شەرم هەفسار ژ هێسرێن خوە رە بەردا. دەما بێکەس بچووك بوو ب گرییەك وەها ب شەوات گریا. باڤێ، مینا هەموو چیاییان زارۆکێن خوە فێری مێرخاسییێ دکر. هەما کو رۆژ دکەت زەرکێ، کوڕێن نوهـ هاتی ب مەهنا تشتەکی دشاند گوندەکی دن یان ژی دشاند ناڤ رەزان. ب هنارتنەك وەها، هەر لاوکێ بچووك ب تەنها خوە پێرگی شەڤێ دهات." (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ١٤٧ – ١٤٨)

ل دویماهی نموونەیا نۆستالژیایێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا، کو ژ جۆرێ یا تاکە و هەستێ پەشیمانییا دویرکەڤتنا ژ وەڵاتی و غەریبییێ، ناخ و دەروونێ ئەوی یێ گرکرتییە و ب ڕێکا وێ، ب جوانی تەکنیکا مۆنۆلۆگێ ژ جۆرێ یا ڕاستەوخۆ ل دەڤ (بێکەس)ی، پێشدا دبەت و دبیتە ئەگەرێ دویماهیک هاتنا ڕویدانێن ڕۆمانێ و ڕۆمان ب دویماهیک دهێت:

"نها ژی، د کۆلانێن ستوکهولمێ دە، گۆتنێن وی رێویی: "ما تو نە زلامی؟ ما زلامێن چیایی دگرین؟" ل بەر گوهێن وی کەتن. ژ بەر ڤێ یەکێ، وی بێ حەمدی خوە، مینا کو چاڤێن خوە ل هنەکا بگەڕینە، وی ژی ئاوڕێن خوە گەڕاندن. لێ وی د چاڤێن مرۆڤێن پێرگی هاتی ساربوون و خەمساری دیت". د ڤێ خەمساریا خەلکی دە، هنەکی بێکەس سار بوو و ژ خوە رە گۆت: "چیایی و ڤان دەڤەران؟ ما ئەز و ڤێ دەرێ؟" (باڤێ نازێ: ٢٠١٢: ١٤٩ – ١٥٠)

ب ئەڤی ڕەنگی، ئەو نموونەیێن خویاکەر و سەلمێنەرێن هەبوون و ڕۆلگێرانا نۆستالژیایێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا، ژ بۆ پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ – ب هەر سێ جۆرێن سەرەکییێن خۆڤە – ب دویماهیک دهێن.

5. ئەنجام

پشتی دویماهیک هاتنا ئەڤێ ڤەکۆلینێ، ئەم گەهشتینە ئەڤان ئەنجامان، کو:

1. دیاردەیا نوستالژیایێ وەکو بیاڤەکێ تایبەتی ب دەروونناسیێڤە و پەیوەندییا ئەوێ ب بیرهاتنێن خۆش و نەخۆشێن ژیانا تاکەکەسیڤە، ب شێوەیەکێ باش و کاریگەر د ئەڤێ ڕۆمانێدا هەیە، هەلبەت ئەو ژی – بەهرا پتر – ژ بەر ناڤەڕۆکا ڕۆمانێیە، کو ڕۆمانەکا مێژوویی – ژیاننامەییە و ڤەگێڕانا قوناغێن ژیانا کارەکتەرێ سەرەکییێ ئەڤێ ڕۆمانێ (بێکەس)ی، کو

ڕێکخۆشکەرە ژ بۆ بەرجەستەبوون و ڕەنگڤەدانا نۆستالژیایێ.

2. هەر دیسان ژ هۆکار و ئەگەرێن سەرەکییێن سەرهەلدانا نۆستالژیایێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا، ل دویڤ ناڤەڕۆک و بابەتێ ئەڤێ ڕۆمانێ، هۆکارێن دویربوونا ژ وەلاتی و هەستێ غەریبییێ و ڤەگەڕیانا بۆ قۆناغا زارۆکینییێ، بهێزترین هۆکارێن ڕەنگڤەدانا نۆستالژیایێ د ئەڤێ ڕۆمانێدانە، کو پتر یەڤ دیاردەیە ل دەستتپێکا ڕۆمانێ ڕەنگڤەددەت.

3. هەروەسا سەبارەتی هەبوونا هەردوو جۆرێن سەرەکییێن تاک و کۆمێن نۆستالژیایێ، ڕۆماننڤیسی د ڕۆمانا خۆ دا مفا ژ هەردوو جۆران وەرگرتییە و ل دویڤ ئەوان نموونەیێن هەیی یێن د ئەڤێ ڕۆمانێدا، زۆربەیا ئەوانا نموونەیێن نۆستالژیایا، ژ جۆرێ یا تاک بووینە و جۆرێ نۆستالژیایا کۆم، کێمتر مفا ژێ هاتییە وەرگرتن.

4. ژ سەرجەمێ ئەوان نۆستالژیایێن کو ڕۆماننڤیسی د ڕۆمانا "ستوکهۆلمێ تە چ دیت بێژە"دا مفا ژ بۆ پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ وەرگرتین، ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێنە:

ا) ب ڕێژەیا (٦٩،٢٣ ٪) مفا ژ نۆستالژیایا تاک ژ بۆ پێشدابرنا مۆنۆلۆگێن ئەڤێ ڕۆمانێ وەرگرتییە، کو (٤٦،١٥ ٪) ژ نۆستالژیایا تاک ژی، بۆ پێشدابرنا مۆنۆلۆگا نەڕاستەوخۆیە. دیسان (٧،٦٩ ٪) یا نۆستالژیایا تاک، بۆ پێشدابرنا مۆنۆلۆگا ب تەداعی (ڤەگێڕانە).

ب) هەروەسا نۆستالژیایا کۆم ژی ب ڕێژەیا (٢٣،٠٧) ڕۆل هەبوویە بۆ پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا، کو هەر ئێک ژ مۆنۆلۆگێن ڕاستەوخۆ، نەڕاستەوخۆ و ب تەداعی، ب ڕێژەیا (٧،٦٩ ٪)، ب یەکسانی پێشدابرینە.

پ) ل دویماهیکێ ژی، هەردوو نۆستالژیایێن تاک و کۆم – ب شێوەیەکێ تێکەل – ب ڕێژەیا (٧،٧ ٪)، ڕۆل د پێشدابرنا تەکنیکا مۆنۆلۆگێ د ئەڤێ ڕۆمانێدا گێڕاینە.

6. پەراوێز

* ڕۆمانا "ستۆکهۆلمێ تە چ دیت بێژە" ب تیپێن عەرەبی ل سالا (٢٠١٢) د قەبارەیێ ناڤنجیێ (١٥ سم × ٢١ سم) د (١٦٠) لاپەڕاندا، ژ ئالییێ ڕێڤەبەرییا چاپ و بەلاڤکرنێ ل باژێرێ دهۆکێ هاتە چاپکرن. ئەڤ ڕۆمانە د بنەڕەتدا ڕۆمانەکا مێژوویی – ژیاننامەییە، کو تێدا گەلەک مفا ژ ژیانا کەتوارییا ڕۆماننڤیسی ب خۆ و تەکنیکا فلاشباک و مۆنۆلۆگێ هاتییە وەرگرتن. ڕۆماننڤیسی کارەکتەرێ سەرەکییێ وێ ب ناڤێ (بێکەس) کو ئەو ب خۆیە و پشتی چوونا وی بۆ وەلاتێ سوێدێ و تومەتبارکرنا ئەوی ب کوشتنا سەرۆک وەزیرێن وی سەردەمییێ سوێدێ (وۆلف پالمە) و ب بەردەوامی لێکۆلینا و لێپرسینا پۆلیسان ل گەل ئەوی، ئەو پەیوەندییێن سکسییێن کو لگەل ژنێن سوێدی گرێددەت د شەڤبێرکاندا، ڕویدانێن ڕۆمانێ بەرەڤ پێشڤە دبەت. ل دویماهییێ ژی بێکەس بێتاوان دەردچیت.

** ناڤێ وی (محەمەد عەبدولەتیف عەبدولرەحیم) یێ ناڤدار ب (باڤێ نازێ)یە، ل سالا (١٩٤٦ ز.) ل گوندێ (کۆچوکا) ل سەر خەتێ، ئانکو باکورێ کوردستانێ ژ دایکبوویە . ل سالا (١٩٥٣ ز.) ل گەل مالباتا خۆ هاتییە بن خەتێ، ئانکو ڕۆژئاڤایێ کوردستانێ. ل سالا (١٩٥٧ ز.) مالا وان ب ئێکجاری ل بن خەتێ ئاکنجی دبن. ل دەستپێکێ ل عاموودێ ئاکنجی بوون، پاشان هاتنە ڤەگۆهاستن ژ بۆ باژێرێ (حەسەکێ) و تا سالا (١٩٦٧ ز.) خواندنا خۆ ل وێرێ برییە سەری. سالا (١٩٦٩ ز.) ژ بۆ خواندنێ چوویە ئێکەتییا سۆڤیەتێ و ل سالا (١٩٨٠ ز.) ل زانکۆیا موسکۆ یا حکوومی، ناما دکتۆرایێ وەرگرتییە. سالا (٢٠٠٣ ز.) دهێتە باشوورێ کوردستانێ و بۆ ماوەیێ نێزیکی یازدە سالان ل هەر دوو زانکۆیێن دهۆکێ و زاخۆ، وانەیان دبێژیت و ل سالا (٢٠١٤ ز.) خانەنشین دبیت و نوکە ژی ل وەلاتێ ڕووسیایێ دژیت و یێ بەردەوامە ل سەر خەباتا خۆ یا ئەدەبی و ڕەوشەنبیری. (باڤێ نازێ) هەتا نوکە خودان پتری ژ (٣٠) بەرهەمانە. ژ گرنگترین بەرهەمێن وی ژی: ڕۆمانێن: "چیایێن ب خوینێ ئاڤدایی؛ ستۆکهۆلمێ تە چ دیتیە بێژە؛ دارا پەلوەشیایی؛ هێلینا پەپووکان؛ خەونا ب هێڤی". هەروەها کورتە ڕۆمانێن: "هەوارا نەبهیستی؛ مریێ حەرام؛ هێسرێن گۆتنا بێ گۆتن؛ خوەشییا ب ئێش". دیسان کۆمەلە چیرۆکێن: "گۆڤەندا ل بەر مرنێ و هێسر و باران". تیۆرییا ئەدەب (ئامادەکرن)؛ دیرۆکا ئەدەبا بیانی (٥ بەرگ – ئامادەکرن)؛ فەرهەنگا تێرمێن وێژەیی (ئامادەکرن) و ڕێزمانا کوردی (ئامادەکرن).

7. لیستەیا ژێدەران

7.1. پەرتووك:

7.1.1. ب زمانێ کوردی:

باڤێ نازێ. ٢٠١٢، ستۆکهۆلمێ تە چ دیت بێژە. چاپخانا هاوار. دهۆک. ڕێڤەبەریا چاپ و بەلاڤکرنێ – دهۆک.

پرێنس، جیرالد. ٢٠١١، زاراڤێن ڤەگێرانێ، و: عابد خەزمەدار، و: جەلال مستەفا، پرۆژێ هەڤپشکێ گۆڤارا مەتین و وەزارەتا ڕەوشەنبیری و لاوان، دهۆك.

حاجی، نەفیسا ئیسماعیل، ٢٠٠٥. تەکنیکا ڤەگێڕانێ د کورتە چیرۆکێن فازل عومەری دا. چاپخانا هاوار. دهۆك. وەشانا ئێکەتیا نڤیسەران.

ڕەسووڵ، شوکریە (د.)، ٢٠٠٥. تەکنیکی گێڕانەوە لە چیرۆکەکانی (مارف بەرزنجی) دا. چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە. هەولێر.

عەبدوڵڵا، سۆران مامەند. ٢٠١٦، نۆستالژیا لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا، ناوەندی ئاوێر بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە، هەولێر.

مستەفا، ڕێزان عوسمان. ٢٠١٠، بنیاتی جۆرەکانی ڕووداو لە ڕۆمانی کوردی باشووری کوردستاندا (١٩٨٥ – ١٩٩٠)، بڵاوکراوەکانی ئەکادیمیای کوردی، هەولێر.

موکریانی، هەژار. ١٣٥٩، (فەرهەنگی هەنبانەبۆرینە)، کوردی – فارسی، چاپخانەی سروشی، تەهران.

7.1.2. ب زمانێ عەرەبی:

ادريس، سهيل. ٢٠٠٦، (المنهل الوسيط) قاموس فرنسي – عربي، دار الآداب، بيروت – لبنان.

جازي، زياد جايز. ٢٠١١، ظواهر إسلوبية في شعر أحمد عبدالمعطي حجازي، جامعة مؤتة، الاردن.

حمودة، حنان محمد. ٢٠٠٦، الزمكانية وبنية الشعر المعاصر، أحمد عبدالمعطي نموذجا، عالم الكتب الحديث، عمان – الاردن.

رشدي، رشاد. ١٩٧٥، نظرية الدراما من ارسطو الى الآن، دار المودة، بيروت – لبنان.

تقي زادة، هدايت الله. ٢٠٢١، النوستالجيا وعلاقتها بالاغتراب السياسي والاجتماعي والديني في نهج البلاغة، بغداد – العراق.

عامر، عبدالله. ٢٠٠٤، تجربة السجن في شعر أبي فراس الحمداني والمعتمد بن عباس، جامعة النجاح الوطنية، فلسطين.

عبدالله، عدنان خالد. ١٩٨٦، النقد التطبيقي التحليلي، دار الشؤون الثقافية العامة، بغداد – العراق.

العمادي، نضال عليان. ٢٠١٥، الغربة والحنين في شعر احمد شوقي (دراسة وصفية – تحليلية)، غزة – فلسطين.

الكناني، نجاة علوان. ٢٠١١، المرأة في مواقف الرصافي الأدبية (دراسة تحليلية)، الطبعة الاولى، البصرة – العراق.

النملة، عبدالرحمن بن سليمان. ٢٠٢١، نوستالجيا، كتاب (مقالات أدبية)، الكويت.

يحيى، جبوري. ٢٠٠٨، الحنين والغربة في الشعر العربي: الحنين الى الأوطان، دار مجدلاوي للنشر، بيروت – لبنان.

7.1.3. ب زمانێ فارسی:

آبراهام، كارل. ١٣٧٧، رؤيا اسطوره، ت: جلال ستاري، جهان اسطوره شناسى، چاپ اول، تهران.

اخوت، احمد. ١٣٧١، دستور زبان داستان، چاپ اول، اصفهان، انتشارات فردا.

ديگران؛ محمد رضا باطنى. ١٣٧٢، واژەهاى دخيل اروپايى و فارسى، فرهنگ معاصر، چاپ چهارم، تهران.

فلكى، محمود. ١٣٨٢، روايت داستان (تئورى هاى پايەاى داستان نويسى)، چاپ اول، تهران، انتشارات بازتاب نگار.

مقدادى، بهرام. ١٣٧٨، فرهنگ اصطلاحات نقد ادبى (از افلاطون تا عصر حاضر)، چاپ اول، تهران، فكر روز.

7.2. گۆڤار:

7.2.1. ب زمانێ کوردی:

صالح، ئاوارە کمال. ٢٠٢١، نۆستالژیا لە ڕۆمانی (ئەلوەن و ئەفسانە)ی مامۆستا جەعفەردا، گۆڤاری زانکۆیی ڕاپەڕین، ژمارە (٣)، سبتمبر.

7.2.2. ب زمانی عەرەبی:

إبراهيمي، عزت ملا. ٢٠١٨، ظاهرة الحنين في شعر أحمد عبدالمعطي حجازي ومنوشهر آتشي، مجلة كلية التربية الاساسية، جامعة بابل، العدد (٣٧).

أحمدي، سيد ميرزا. ٢٠١٢، أشكال الحنين الى الماضي في شعر بدر شاكر السياب، مجلة دراسات اللغة العربية وآدابها، طهران، العدد (١١).

عبدالكريم، لمياء وآخرون. ٢٠١٩، توظيف النوستالجيا في بناء الرسالة الاعلانية ((دراسة على الإعلان التلفزيون المصري))، مجلة العمارة والفنون، العدد (١٠).

هفتادي، غلام عباس رضايى. ٢٠١٨، الحنين والغربة في شعر معروف عبدالغني الرصافي، مجلة كلية التربية الاساسية، جامعة بغداد، العدد (٣٩).

7.2.3. ب زمانێ فارسی:

برات، محمدى؛ سميه عباس زاده. ١٣٩١، از غم و حسرت شاعران كلاسيک تا نوستالژى شاعران رمانتيک، فصلنامەى تحقيقات تعليمى و غنائى زبان و ادبيات فارسى، دانشگاه آزاد اسلامى واحد بوشهر، شماره پياپى: يازدهم.

حرى، ابولفضل. ١٣٩٠، وجوه بازنمايى گفتمان روايى: جريان سيال ذهن و تک گويى درونى، مجلەى پژوهش ادبيات معاصر جهان، دانشكده علوم انسانى اراک، شماره ٦١.

فاطمه معين الدينى. ١٣٨٧، گونەهاى تک گويى در مثنوى، فصلنامەى پژوهشهاى ادبى، سال پنجم، شمارەى ٢١.

7.3. نامەیێن ئەکادیمی:

7.3.1. ب زمانێ کوردی:

بەرواری، زۆزان صادق سعید. ٢٠١٥، پێگەهێ ئایدیۆلۆجیایێ د ڕۆمانا کوردیدا (دەڤەرا بەهدینان ٢٠٠٣ – ٢٠٠٨)، ل دویڤ میتودا بونیادگەریا پێکهاتەیی یا لۆسیان گۆلدمان، ناما دکتورایێ (نەبەلاڤکری)، زانکۆیا دهۆک.

محەمەد، ئیبراهیم قادر. ١٩٩٧، لێکۆڵینەوەی کورتە چیرۆکی کوردی لە کوردستانی باشووردا (١٩٧٠ – ١٩٨٠)، نامەی دکتورا (نە بڵاوکراو)، زانکۆیی سەلاحەدین، هەولێر.

7.3.2. ب زمانێ عەرەبی:

حروب، إسماعيل طه محمد. ٢٠١٥، الغربة والحنين في العصر المملوكي (٦٤٨ هـ - ٩٣٢ هـ)، اطروحة دكتوراه، جامعة عين شمس، مصر.

الخليلي، مها روحي إبراهيم. ٢٠٠٧، الحنين والغربة في شعر الأندلسي، رسالة ماجستير، كلية الدراسات العليا، جامعة النجاح الوطنية، نابلس – فلسطين.

7.4. چاڤپێکەڤتن:

باڤێ نازێ (دکتۆر). ٢٠٢٣/٥/١٢، چاڤپێکەڤتن. دهۆک. ئەڤرۆ سیتی. دەمژمێر: ١٠:٣٠ سپێدێ.

الخلاصة

يعتبرا النوستالجيا، مصطلحا خاصا بعلم النفس والدراسات الانسانية بصورة عامة. والدراسات الادبية بصورة الخاصة، اخذت هذا المصطلح من علم النفس. النوستالجيا هي حالة من الحالات اللاوعي الانساني، تعبر عن حنين الكاتب الى الماضي والاوقات السعيدة التي عاشها في الماضي. للنوستالجيا نوعان رئيسيان، هما نوستالجيا الفردي والنوستالجيا الجماعي. الرواية كنص ادبي، تستطيع ان تعبر عن آلام وطموحات الشخصي ولهذا السبب اصبحت الرواية جنسا ادبيا منتشدة بصورة كبيرة واللتي تحمل في طياتها رسالة الكاتب الى المجتمع ويتجسد من خلالها، العادات والتقاليد الاجتماعية لدى الشعوب.

تهدف هذه الدراسة، الى اثبات بان نوستالجيا موجودة في الرواية الكردية وتهدف ايضا تبيان كيفية تجسيدها داخل النص الروائي. اخذنا الرواية "قولي يا مدينة ستوكهلم ماذا رايتي" كخامة للدراسة للكاتب (باڤي نازي)، في الاخير تبين لنا بان الكاتب المذكور، قد جسد بصورة موسعة النوستالجيا داخل الروايته، لغرض تقوية تقنية المونولوج وانواعها للرواية. كما تبين لنا ايضا بان الكاتب قد استفادة من نوستالجيا لتقوية تقنيات روايته بصورة عامة. جات هذه الدراسة تحت عنوان "كيفية الاستفادة من نوستالجيا لغرض تطوير تقنية المونولوج في الرواية – رواية "قولي يا مدينة ستوكهلم ماذا رايتي" للكاتب (باڤي نازي) انموذجا – ". طبقنا المنهج (الوصفي – التحليلي) في هذه الدراسة.

الكلمات المفتاح: رواية، نوستالجيا، تطور، مونولوج، "قولي يا مدينة ستوكهلم ماذا رايتي".

HOW TO TAKE ADVANTAGE OF NOSTALGIA FOR THE PURPOSE OF DEVELOPING THE MONOLOGUE TECHNIQUE IN " STOCKHOLME TE CHI DIT BEJA (SAY, STOCKHOLME CITY, WHAT DID YOU SAY)" BY BAVE NAZI)

SHIVAN QASIM HASSAN[*] and **NIHAYA M. SALIH EZZULDDIN**[**]

[*]Dept. of Kurdish Language, College of Humanities, University of Zakho, Kurdistan Region-Iraq

[**]Dept. of Medical Laboratories, College of Health Sciences, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

Nostalgia is considered as a term for psychology and human studies in general as well as in literary studies in particular, this term is taken from psychology. Nostalgia is a state of the human subconscious, expressing the writer's nostalgia for the past and the happy times when he lived in the past. There are two main types of nostalgia: individual nostalgia and collective nostalgia. The novel, as a literary text, can express the pain and aspirations of the individual, and for this reason, the novel has become a literary genre that is sought in a large way, besides, it carries the writer's message to the society and embodies through it the social customs and traditions of people.

This study aims to prove that nostalgia is present and existed in the Kurdish novel, and it also aims to show how it is embodied within the fictional text. We took the novel "Stockholme Te Chi Dit Beja (Say, Stockholm City, What Did You See)" as a raw material for the study by Bave Nazi, in the end, it became so clear to us that the aforementioned writer embodied the nostalgia in an extensive way within the novel for the purpose of strengthening the monologue technique and its types. We also found that the writer took the advantage of nostalgia to strengthen his narration techniques in general. This study entitled "How to Take Advantage of Nostalgia for The Purpose of Developing the Monologue Technique in "Stockholme Te Chi Dit Beja (Say, Stockholm City, What Did You See)" By Bave Nazi as a case study. We applied the Analytical -Descriptive Approach in this study.

KEYWORDS: The Novel, Nostalgia, Development, Monologue, "Stockholme Te Chi Dit Beja (Say, Stockholm City, What Did You See)"